

MÉRKJELÉN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adának vissza

— Budapest, május hó 14. —

Krónika.

A helyzet.

— május 12.

A fölrati vita — legyünk őszinték és lássuk a dolgokat úgy, ahogy vannak — a szabadelvűpárt tökéletes vereségével végződött. Nem is lehetett máskép. Ebben a vitában ő volt az ellenzék s mint ilyen, defenzívára szorult. Nem támadhatott, hanem tisztázni kellett magát a ráfogások ellen, idegennek érezte magát a tulajdon álláspontjától, mert érezte a látszat súlyát, mintha ez az álláspont az osztrák politikáé volna. Amellett vigyázni kellett, nehogy a koalíciót támadván, az ország érdekeit sebezze meg. És a koalíció elül-hátul nemzeti érdekekkel fődte magát úgy, hogy a testéhez nem lehetett hozzáférközni. Mindennek tetejében az országban a koalíciós hangulat csak úgy zug és Apponyi Albert nem az az ember, aki ilyenkor elokvenziájával ne a helyzet érzelmi momentumaira vesse magát. Viszont a szabadelvűpárt szónokai mindenre inkább képesek, mint hogy temperamentumuk hevével a közvélemény temperamentumát hevithetnék. Oly fajta vita volt ez, mint mikor a tisztaeszlári pör idejében a filozofiták arról értekeztek, hogy a zsidó is ember. Hát a szabadelvűpárt is hazafias. De mikor mindenki az ellenkezőjét hiszi és maga a szabadelvűpárt is irigyli a koalícióbeli urakat, hogy ezek milyen másképen lehetnek hazafiak!

A pozíciók nagyon egyenlőtlenek s a magyar politikusok filozófiailag nem elég képzett elmék, semhogy az igazságokat a frázisoktól el tudnák választani. Hiszen valójában soha olyan kevés ellentét nem volt az ellenzék és a szabadelvűpárt között, mint mostan és mind a kettőnek az álláspontja antikvált. Mert a szabadelvűpárt ma már nem ellenzi a koalíciós politikát, de nem mondja azt ki, a koalíció viszont ma már nem ragaszkodik intranzigensül az eleinte formulázott kívánságokhoz, de ezt szintén nem vallja be. Ha az egyik elfelejtené, hogy ez az a politika, mely vele szemben győzött, a másik pedig, hogy voltaképpen anélkül a módszer nélkül nem boldogulhat, melyet legyőzött, akkor igazán pályázatot kellene kiírni: ki vállalkozik arra, hogy a magyar képviselőházban az ellenzéki hivatást vállalja?

Természetes, hogy ezeket a becsületes vallomásokat a személyi tekintetek miatt hiába várná valaki. Innenvaló, hogy az egy hétnél tovább tartó vita nem is volt egyéb,

mint a koalíció és a szabadelvűpárt pörlekedése, hogy melyik a rosszhiszemű, hol több a veszekedés, melyik az oka a válságnak. S neki kell mennie kétfelől a Tiszakormányának is, mely nem mehet s egyfelől ráfogni, hogy nem akar menni. Pedig azt is látják mind a két oldalon, hogy Tisza távozása nem a koalíciós kormány kinevezését hozná meg, hanem a hivatalnok-minisztériumot s ezzel egyetemben az abszolutizmust is.

És érdekes, hogy még abban is milyen egyértelem van a két táborban, hogy csak koalíciós minisztérium tekinthető alkotmányos megoldásnak s minden más kísérlet mind a két tábor szemközt látja magával. Amit a koalíció minden zsarolása el nem ért, hogy a szabadelvűpárt hagyja el álláspontját, azt okvetetlenül meghozza bárkinek a kisebbségi kabinetje. Az új kormányának a Házban csak ellenzéke lehet, semminemű támogatója. Egészen izoláltan a nemzeti képvisellettől kell az ügyeket vezetnie s már ezért is az alkotmányos kormányzásnak még a látszatát sem tarthatja meg, annál kevésbé a lényegét, mert adót és ujonczot ilyen parlamenttel szemben csakis a törvények felfüggesztésével szerezhet magának.

A helyzet tehát ma sokkal válságosabb, mint valaha volt s a koalíciónak minden képviselőházbéli győzelme mind egyre válságosabbá teszi. Az abszolutizmus igazán a kapu előtt van s most az a kérdés, hogy a koalíciónak igazán nincs-e módjában ettől a veszedelemtől megszabadítani az országot s valóban lehetetlen-e, valamivel kevesebb beérnie, semhogy mindent kockáztasson? Ma, a felirat után, már a koalíció reálisabb, mint volt két hónappal ezelőtt, a kellő előkészítésről és óvatos átmenetekről többet beszélnek, mint valaha gondolták, hogy szükség lesz reá. S igazán olyanok a követelése, hogy a megadásuk felülről sem jelentené hosszú időn belül a megvalósításukat s nem volna semmi ténybeli rövidségük, ha egyelőre követelésül is beérnék azzal, amit átmenetül csinálnának. Hiszen a politikai munka csupa átmenet, az ő végleges programjuk is csak átmenet az utána következő radikálisabb program felé. Céljaikból, hatalmukból, annál kevésbé elveikből egy atomnyit sem vesztenének, ha ma nem ragaszkodnának ahhoz, amit öt év mulva realizálni is korai volna még.

Igaz, a megalkuvásnak ezt a szempontját a korona is számbavehetné, de ennek a véleményét itt lent nem befolyásolhatja senki és semmi. Itt is úgy áll, hogy akár mennyit alkuszik is le most a koalíciós programból, nem kerülheti el, hogy a következő etappenél megint minimumkép ne ajánlja majd azt, amit maximumkép követelnek s ő visszautasít. S megint nem változtat a dolgon, hogy odafönt nem magyargyűlöletből, hanem reális és

jóakaró aggodalmak következtében ellenzik a koalíciós politikát. Ma már nem lehet szó arról, kinek van igaza, csak arról, mi a nagyobb baj és hol a nagyobb erő? Nyugalom egyik módon sem áll be, de a nyugtalanságnak az egyik megoldás irányában szelidebbek a hullámai, a másokban viharzóbbak és kártevőbbek.

Ma még lehet ezekről a dolgokról objektíve beszélni, mert belügyi és pártkérdések. Amely pillanatban azonban egyik fél sem törekszik a baj elkerülésére és egy nem többségbeli miniszterium fölváltja a Tisza-kabinetet, elhallgat minden józan okoskodás és senkisémet kutathatja többé, hol az igazság, csak arra nézhet, mi a kötelesség. Az abszolutizmusba nem lehet belenyugodni azzal, hogy nem vagyunk a koalíció hívei és az alkotmányért sikra kell szállani akkor is, ha a koalíció volt is oka felfüggesztésének. Akkor vége minden jámbor mérsékletnek, de vége minden alantas személyeskedő veszekedésnek is. Akkor Tisza István is lesz olyan jó hazafi, mint Markos Gyula és Hódossy Imre is olyan okos ember, mint Schriffert József.

Szomoru egyetértés lesz ez és nemzeti diadal, hogy egyetértéssel vissza tudtuk hódítani, amit egymás meg-rágalmazásával elvesztettünk. De nyitott szemmel kell immár ezt az eshetőséget is mérlegelni és hozzáedzeni a lelkeket a kötelességhez, mely minden egyes emberre vár. Sajnos, minden egyes emberre csak válságban gondolunk s az a végzetünk, hogy hazánkat és alkotmányunkat mindig meg kell mentenünk, holott másutt haza és alkotmány mindig megmenti és táplálja fiait. A par excellence közjogi gondolkodásnak ez az átka. Mindig csak baj idején látjuk hasznát s hogy hasznát lássuk, mindig bajokat termelünk. Milyen kicsi kérdés a vámszövetség és vámalkülönülés kontroversiája, mikor odavezet bennünket, hogy sem az egyik, sem a másik nem használhat nekünk, mert közgazdasági munkánk újabb évtizedekre belefulladás a honmentés elsőbrangu feladatába.

Semper.

Szemek.

Vannak szemek, szelídek, tisztakékek:
Hevület lángja bennük sohse égett.
Vannak vízfényű, tengerzöld szemek:
Tespédő vágyak fészkei ezek.
Megint mások, melyeknek sárga tükre
Mohón csillan meg minden földi üdvre.
S van szem, mélytűzű, fekete csoda:
Büntetlen' nem néz senki be oda.
Mégvillanó, lobogó szenvedélye:
A hindu regék titkos, bűvös éje.
Villámot szór egyszerre s kinevet,
Ha gyűlni látja bohó szívedet.
Kékesfehérje míg előre térül,
A mennyország tekint rád peremérül,
S ha ezer és egy angyal nincs veled,
E bűvölő kép addig incseleg,
A lelketed úgy vonja, babonázza,
Hogy megszedülsz e csodás ragyogásba'.
S futhatsz előle holtodiglan is,
— Én már tudom, hogy kárhozatba visz.

Gál Zoltán.

Korán és későn.

Irta: TORMAY CÉCILE.

Ki tudja hányadszor mentek már el egymás mellett abban a keskeny utczában, mikor egy tavaszi napon Iklódy Dénes észrevette az asszonyt... Szél fujdogált a Duna felől s a szellő fuvalata kirajzolta a csipkés fodrok alatt a hajlékony alakot. Dénes megfordult utána. Ő pedig valahogyan megérezte, hogy nézik, mert meggyorsította lépteit.

Mentében aggodalmasan hajtotta hátra a nyakát.

Hallgatózott. Mikor meggyőződött arról, hogy követik, menekülve csapott le egy zajosabb utczába. Pillanat múlva eltűnt a tömegben... Ezután ha találkoztak, messziről kikerülte Iklódyt. Átment az utca tulsó oldalára s mintha neheztelt volna, piros napernyője mögé bujt.

Valamelyik estén aztán véletlenül megint összeért az utjuk. Egy lámpa alatt, majd hogy egymásba nem ütődtek. Az asszony csak akkor látta meg Dénest, mikor a szemébe nézett. Ő hátra lépett, hogy utat engedjen neki s közben kíváncsian tekintett rá... Szép volt, szebb mint aminőnek képzelte. Szinte boszankodott, hogy olyan hamar tova tűnt. Utána akart menni most is, de aztán eszébe jutott multkori kudarcza, pillanatig habozott s mire megfordult, már nem volt sehol.

A legközelebbi találkozáskor nem került át a tulsó oldalra a szép asszony. Nyugodtan jött feléje. Mikor meléje ért, ráemelte nagy ibolyaszín szemét, mintha meg akart volna valamit köszönni. A férfi megértette és ő is felelt a tekintetével...

Ettől fogva gyakrabban találkoztak s mind a kettőjüknek némi kis gyönyörűségük telt benne. Egy időben egy úton jártak, más-más cél felé. Csak a tekintetük pihent egy pillanatra, ők maguk sohasem álltak meg s azért lassanként mégis valami néma bizalmasság fejlődött ki közöttük. Már megértették egymás apró örömeit, bánatát s megosztottak benne, már voltak közös gondolataik. Eleinte csak egy-egy félénk köszöntés volt a Dénes szemében... Az asszony elfogadta... Aztán egy-egy bátor-talan kérdés vagy bók... Az asszony megtűrte, szótlanul talán felelt is rá. Hízelt neki, hogy tetszik. De azért, ha az Iklódy pillantása kissé merészebb lett, olyan idegenül tudott ránézni, mintha sohase látta volna. Így tartotta fenn kettőjük között azt a válaszfalat, amit a férfi nem mert átlépni.

Közben pedig telt az idő s Iklódy hiába kereste az alkalmat, hogy bemutatassa magát neki, hiába kérdezősködött felőle, azután sem tudott meg többet, mint amennyit az első napokban a kaszinóban hallott. Ez pedig mindössze is kevés volt, csak annyi, hogy az a szép asszony, akit olyan szívesen elnézett, annak a különcz Cserneky Jenőnek a felesége, aki híres arról, hogy majd megőrül a féltékenységtől. Eddig valami félreeső vidéki kastélyban rejtegette a feleségét, most sem engedi meg, hogy fogadjon s nem ereszti sehová, csak az édes anyjához, akihez azon az úton jár, amelyiken oly gyakran elmentek egymás mellett. Már-már lemondott a reménységről, hogy valaha is beszéljen azzal az aranyhaju asszonynyal, aki a napnak egy percében érdekelte őt, sőt talán tudatán kívül vonzotta is, mikor véletlenül mégis találkoztak.

Iklódy Dénes egy öreg nagynénjéhez ment el látogatába, akinél temérdek sóhajtozás után, minden évben elüldögélt egy-egy félórát. Már a kapu alatt ásitozni kezdett. Ásitva ment végig az előszobán is s csak félfüllel hallgatta az inas motyogását valami vendégről, aki már vár odabent, mert a méltóságos báróné éppen öltözködik, — azután belépett.

A szobába csak gyéren tolt be az alkonyi fény az ablakok nehéz függönyei között. Dénes egy pillanatra jóformán semmit sem látott, megállt hát. Mikor szeme hozzászokott a félhomályhoz, lassan kezdtek körülötte körvonalozódni a nehézkes, ódivatu butorok, az ernyős olajlámpák, a virágkosarak s végül az ablakmélyedés kicsiny barlangja előtt megpillantott a beszűrődő fényben egy nyulánk női alakot is.

— Ez lesz a látogató, — gondolta magában — de a következő percben már izgatottan tett néhány lépést előre. Az asszony megfordult a zajra, aztán összereszt. Örvendő ámulattal ismertek egymásra. Zavarban voltak mind a ketten s Iklódynak csak jó idő múltán jutott eszébe, hogy megcsókolja az elejbe nyújtott kis kezét.

Valami hétköznapi ostobaságot mormogott:

— Milyen szerencsés véletlen!...

Az asszony szólanul nézett rá, majd hirtelen tartózkodással vonta vissza a kezét. Dénes is elhallgatott s egyszerre elfelejtette azt a sok mindent, amit mondani akart... Az első perc öröme után teljesen idegenekké lettek egymásnak. Ebben a magányban, ebben a homályos csendben, itt az elzárt négy fal között, idegenebbek voltak, mint kint az utcán. Pillanatnyi kiábrándulás vett erőt rajtuk, csak úgy, mintha egy kép, amely tetszett a szemünknek s amelyet megszoktunk keretben látni fenn a falon, leszállana és másként beszélne, vagy ami még viszássabb, másként hallgatna, mint ahogy elképzeltük.

Oly gyorsan történt mindez, hogy nem volt még idejük összeszedni a gondolataikat, mikor már nyílt az ajtó s Iklódy nagynénje belépett. Valóságos szóáradattal üdvözölte vendégeit.

— Kedveseim... édes Évám, egy örökkévalóság, hogy nem láttalak!... Hogy vagytok?... Ismeritek egymást?

Bemutatta Dénest a fiatal asszonynak s leültette őket maga mellé... Egyikőjük sem figyelt a szavára. Szórakozottan feleltek kérdéseire s közben egymás tekintetét keresték a homályban. Mikor az inas meggyújtotta a lámpát s a vörhenyes fény beözönlötte körülöttük a szobát, a világosságban a zajos beszéd közepette, mint akár az utcán, megtalálták egymás tekintetét s ezzel egyszerre rátaláltak egymásra is. Képzeltük, mely a maga módja szerint, a futólagos találkozások időközében kiegészítette volt azt a keveset, amit egymásból ismertek, most megalkudott a valósággal, aztán meghátrált előtte.

— Megfoghatatlan, — gondolta Iklódy, mialatt közelebb huzódott Évához — kinn az utcán azt hittem, ösmerem, az elébb idegenebb volt az idegennél és most... mintha több lenne egy szép asszonynál, aki tetszik az embernek. Maga sem tudta, milyen melegen nézett a szemébe:

— Emlékezik... emlékezik... És az asszony mindenre emlékezett... Odakinn csengettek, de ők már csak az egymás hangját hallották, ők csak beszéltek lázasan, ösztönszerű sietséggel, mintha pótolni akartak volna valamit, amit elmulasztottak. Hogy mit, nem sejtették még akkor... csak abban a pillanatban érezték át, mikor az ajtóban megjelent a Cserneky Jenő kelletlen arcza. Mind a ketten egyszerre értették meg, hogy az a valami, amit visszahozhatatlanul elvesztek, az egyetlen, az első egyedüllet volt, ami számukra korán jött el, akkor, mikor még nem tudták, hogy szeretik egymást...

*

Iklódy Dénes másnap, jóval a megszokott idő előtt, már ott sétált az utcában. Türelmetlenül várta Évát, aztán egyszerre aggódva gondolt a Cserneky Jenő tegnapi elutasító viselkedésére s az asszony kétségbeesett pillantására, mikor megadó mozdulattal követte rosszkedvű fér-

jét... Vajjon mit jelentett mindez?... De Dénes nem sokáig tépelődött a kellemetlen emlékek felett, elűzte őket magától s kedvesebb gondolatokat vett elő. Terveket szőtt... közben pedig szórakozottan nézte a kirakatokat, anélkül, hogy valamit is látott volna belőlük s szitta a cigarettáját, ami már rég kialudt. Egy barátja elmenőben rákiáltott:

— Min mosolyogsz Dénes? — Ő nem hallotta meg. Évára gondolt és arra, hogy milyen nagyra is nőtt szívében az este óta az az idegen érzés.

Századszor nézte meg az óráját: — Hol marad ilyen sokáig?... Ma később jön mint máskor... Egy virágáros leány előtt megállt s egy csokor ibolyát vett. Örömet szerzett neki az a gondolat, hogy Évának veszi, igen, oda fogja adni és beszélni fog vele... most már nagyon is jól tudta, hogy mit akart neki mondani...

Mikor felemelte a fejét, akkor fordult be a tulsó szögleten Éva. Iklódy arcán megrándult valamennyi izom, sietni kezdett, de a következő pillanatban már vége volt az örömeinek. Az asszony nem volt egyedül... vele jött a férje, aki már a távolból is fürkészve szegezte rá a szemét. Dénes kétségbeesetten szoritotta össze markában az ibolyacsokrot. Éva megértette, hogy neki hozza. Elpirult s úgy nézett rá, mintha a tekintetével akarná átvenni a virágot s olyan mozdulattal igazította meg keblén a csipkefodrot, mintha fel is tüzte volna. Egymás szemében felejtették a pillantásukat és közös emlékeikből egyszerre titkok lettek. Iklódy köszönt s mind a kettőjüknek az az érzésük volt, mikéntha mentükben megakasztotta volna valami a léptüket. De nem állhattak meg, Évát tova vonta magával a férje...

A következő napon új reménységgel várakozott Iklódy Dénes. Hiába... Éva nem jött többé egyedül, Cserneky jobban őrizte, mint valaha... Dénes tehetetlen dühében összeharapta az ajkát. Az asszony engesztelően nézett rá s keze most is oda tévedt a keblére, a csipkefodrok közé, mintha azt mutatta volna, ott... ott, még mindig viseli a virágai emlékét...

Iklódy bátorságot merített Éva vonzalmából. Megpróbálkozott egy látogatással. Nem fogadták, aztán még egyszer és még többször is elment Csernekyékhez, de mindannyiszor hiába. A nagynénjéhez is minduntalan felszaladt, az utcán is leste az asszonyt, hasztalan, hasztalan, soha többé nem láthatta egyedül...

Eleinte reménykedve néztek egymásra, aztán panaszosan, aztán kétségbeesetten s végül egy napon Éva nem jött többé. Iklódy Dénes hamarosan megtudta, hova tünt. A férje visszavitte abba a falusi kastélyba, ahová nem vezetett olyan ut, amelyiken ők találkozhattak volna.

Vége hát mindennek... Első időben halomszámra írta neki a leveleket, aztán valamennyit összetépte — úgy se jutna el csak egy is a szegény fogoly-asszony kezébe... Most, hogy nem láthatta többé azt a finom keskeny arcot, azokat a nagy ibolyaszínű szemeket, a lenge alakot, amely mindég elment a boldogság mellett, szerelme napról-napra fokozódott s először életében igazán szenvedett. Nem mert többé annak az utcának tájékára se menni, amelyikben azelőtt mindennap találkozott. Félt azoktól az emlékektől, amik hiába kértek volna új emlékeket... Tudta, hogy nincs semmi reményisége, hát felejteni akart... Társaságba kezdett járni újból. Eleinte szenvedést okozott neki a mulatozás, aztán unalmat, végül mégis elterelte gondolatait szomorú szenvedélyéről. És lassankint már azzal a fájdalmas megnyugvással emlékezett vissza a tűnő pillanatokra, amivel az olyan emberek emlékeznek vissza kedves halottaikra, akik nem hisznek feltámadásban.

A tél derekán Párisba utazott s mikor másfél év múlva hazatért kóborlásából, új érzéseket, új emlékeket hozott magával — Évát pedig elfeledte.

*

Egy tavaszi napon Iklódy Dénes a kaszinó felé menet ugyanazon az utcán haladt végig, amelyikben az Éva kis regénye lejátszódott. Mennyire szerette hajdan ezt az utcát, aztán mennyire félt tőle s most — észre sem vette, hogy hol jár . . . Elgondolkozva fujta maga elé cigarettája füstjét s míg szeme gépiesen követett egy tova menő női alakot, ő jóformán tudomást sem vett róla. Nézte, de nem látta meg . . . valaki más járt a fejében . . . Egy keresztutcából, amonnan a Duna felől egyszerre eléje csapott a tavaszi szellő s fuvalata kirajzolta az asszony ruhájának csipkés fodrai közt lenge alakját.

Dénes kiegyenesedett, — lehetséges-e? A következő pillanatban már futva követte őt. Felismerte a mozdulatait nyakának finom hajtását, testének kecses vonalait. Ugyan az volt, aki régen, csak talán a járása lett nyugodtabb, olyan, mint aminő azoké, akik azért nem sietnek, mert nincs miért sietniök . . . Nem változott és Dénes mégis meglátsította a lépteit s közben csodálkozva észlelte önmagán, hogy közönyösen nézi Évát, akinek, most két éve, a pusztá gondolatától gyorsabban vert a szive.

Egy kis templom előtt vitt el ekkor az asszony útja. Megállt, hogy alamizsnát adjon egy koldusnak, aztán szórakozottan lépett be a templom ajtaján. Dénes maga sem igen tudta, hogy miért, — utána ment.

Ott benn a homályos csendben egy rég elmondott mise emlékeként, tömjénfüst kerengett a léghen. Üres volt a templom, az oltár előtti padban Éva ült egyedül, de nem imádkozott, inkább talán csak pihent. Arány haján tévetegen szállt el az örökmécs világa . . . Iklódy hozzáment, aztán leült melléje. Az asszony feltekintett, egy pillanatilag meglepetten nézett Dénesre, majd elmosolyodott s azzal a mozdulattal nyujtotta feléje a kezét, amelyikkel olyan barátot üdvözlünk, akivel heteket, hónapokat töltöttünk el egykor, aki nagyon megkínzott, de akinek megbocsátottunk, mert már minden elmúlt. Aztán az oltárra mutatta, csendet intett.

És Iklódy belenyugodott ebbe a csak látszólagosan rákényszerített csendbe. Hiába, nem volt neki semmi mondani valója. Az a szerelem, amelyik magára hagyatva nőtt nagyra s apadt el, amelyik némaságra volt kárhozzatva, elfelejtett vagy talán nem is tudott soha beszélni.

Mélyen hallgattak mind a ketten . . . Aztán egyszerre léptek hallatszottak a hátuk mögött. A sekrestyés kulcsai csörrentek. Menni kellett. Éva felállt . . . vége volt hát ennek a második, ennek az utolsó egyedülletnek is, ami számukra későn jött el . . . akkor, mikor már tudták, hogy nem szeretik egymást . . .

Krónika II.

A próféta lobogója.

— máj. 14.

A Vörös-tenger partja hosszát végigszánguld s repes a forró szellőben a zöld lobogó. A Rumban székelő álkalifa megreszket bele. Pasáját, kit sereggel küldött a lázadókra, megverte a fölkelő sejk. S ő akar ezentúl kalifa lenni — igazi kalifa, tiszta arab vér, nem bitor oszmánli.

Ha a római pápa egyben minden katolikusok világi császára is volna, s egy napon éppen Róma és Olaszország szaladna ki papucsá alól: még az sem volna akkora földindulás, mint most Arábia kiszakadása a török birodalomból. Mert, igaz, az igazhívő mohamedánnak Rómája: Konstantinápoly. Ugy is hija: *Rumnak*, még régi bizánczi, nikéai, keletrómai időkben, még a keresztes hadjáratok

borzadalmi közepéből, mikor a Városban, isz tin pulin, Sztambul kikötőiben gyülekeztek Róma hadai, hogy rázuduljanak Napkelet uraira. Nagyszerű bosszu volt, mikor az oszmán megvitte e pogány város falait s büszke kupoláira rátüzte a félholdat. Ez magában is fölavatta az igaz hit fő bajvivői hatalmába és tisztességébe, s az oszmán, ki mind messzebb vitte, a frank világ legbelsejébe a félholdat — s az európai oszmán hatalom már rég visszahanyatlott s a sztambuli szultán üstökét már keményen fogták a tisztátalan frank markok, mikor még mindig természetes betetőzése, hivatalos megpecsételése volt a lappangó valóságnak, hogy most kilenczvennégy esztenedeje a török hadak karddal is a szultán uradalmába hódították a mohamedán szent földet, a Veres-tenger keleti partvidékét, a sivatag arab világ nyugati peremét, a minden igazhívó előtt szent városokat. A XIX. század derekáig végkép kialakult a török pápai czézárság, s a konstantinápolyi szultán képe a legfüggetlenebb szunnita mohamedán szivében is úgy él, mint minden igazhívók lelki és világi vezéréé. Övé a szent városok, övé a frankok felett való uralom, övé a kalifák trónja, övé a hatalom a karok és az elmék felett. Arábia és a szent városok birtoka így teszi a leghatalmasabb keleti erő: a vallás révén minden igazhívók urává a szultánt.

Vámbéry Ármin közép-ázsiai uti könyve erről még mindig, négy évtized elmúltával is, igen becses okmány. Mert ha a földrajzi, az arheológiai s egyéb ilyen tudományok számára még oly keveset hozott is ez az ő utja: megbecsülhetetlenek az ő tapasztalatai, mert, hadsínak öltözve s a nép legalján fetrengve, legközelebb férközött a mindig alakoskodó Keletnek szive legbelsejéhez: a valláshoz. Még mindig hályogtépő s érthetlenségeket megértető olvasmány azok az emlékei, hogy' hatott a türkmén sivatagok vad rablóira a Rumból jött szent hadsi, ki ott forrásainál itta a tudományt, s lehellelte szent és gyógyító a sok magába szítt bölcsességtől s istenességtől. A messziről jött, s gyanusan fehér ábrázatu utast eleinte gyanakodva fogadják, de mikor az írástudók rava sz próbáit diadalmasan megállja, megenyhülnek iránta, körül ülnek és csillogó szemmel kérdik ki a rumi padisah felől, hogy' és mint ül a szent gyülekezetek legélén, a bölcsek és az írástudók közt, maga közöttük legbölcsebb és leg tudósabb? Hejh, ha tudnátok, hogy Abdul Medsid ő felsége ajkai inkább a pezsgős palaczk szája körül kereskednek, mint a tudomány forrásai körül: hogy' égetnétek meg engemet, s hogy szállanátok félholdas hadba a sztambuli bitor ellen!

. . . Nos hát: éppen ez történik most Arábia felől. Az angol, akinek tudvalévően meghasad a szive, ha az igazhívók tévelygésben tartatnak, felvilágosította a harczi arab sejkeket, hogy a rumi szultán testestül-lelkestül eladta magát a frankoknak, s az igaz hit zálogai tisztátalan kezekben vannak, mikor az oszmán markában tartatnak. Kik is tulajdonképpen ezek az oszmánok? Nem az arabok-e a próféta népe? Nem az ő földjükön vannak-e a szent városok? S ha még hű sáfárjai volnának a próféta hagyományának! De gyáván türük a frankok mindenbe való beavatkozását. A szultán nem ura még az örményeknek,

a görögöknek, az albánoknak sem, mert nem tud uruk lenni, mert nem hagyják uruknak lenni. Hogy' lehet akkor minden igazhivők ura? Hát nem lesz! Elő a régi szablyákkal! Elő a próféta lobogójával! Pokolba az oszmánnal!

*

Ezt jelenti az az esemény, hogy, minekutánna a szultán Egyiptom felett való hatalmát valójában már rég elvesztette, most Arábiában nemcsak a hatalom (ez mindig csak névszerint volt), de az uralom is kisiklik a markából. S ez egyuttal a vég kezdete is. A szultán hatalma egy bűvös körben forog. Mint minden igazhivők természetes ura uralodik Ázsiában s Ázsián, nevezetesen Arábián való uralma gyökere az igazhivők felett való hatalmának. Ha Arábiát, s ezzel, Egyiptom után, ázsiabeli uralmának javarészét elvesziti: a varázs, az ábránd, a bűvös ígézet tört meg, mely a maga bünei förtelmében, idegen beavatkozások szorongatásában, tehetetlensége kinjában, jövendője kilátástalanságában, az elevenen való elrothadás bűzös és rettenetes végzetében mégis többé-kevésbé uraságban, föltétlen lélekbéli és nagy tag földön politikaiban tartotta a szultánt az Adria partjától mélyen be keletre, túl a kínai határokon. Az angolnak pokoli ügyességgel sikerül felhasználnia az orosz hatalom megköltöttségét, s a mohamedán világnak felbujtásával most már nem is lassan, hanem gyorsan és biztosan közeledni az oroszok álmának fellegrára: Rum, Bizáncz, Sztambul, Konstantinápoly felé. Ha a vallás nem tartja a szultánt, akkor semmisenem tartja, s attól a naptól fogva, mikor, a mult héten, Arábia független lett Konstantinápolytól: nemcsak európai Törökországnak, de általában a török birodalomnak s az egész törökségnek ütött a halálos órája. Nagyszerű és magasztos idők ezek, mikor egyszerre koppan a szeme két világtörténelmi bestiának: a csárnak és a szultánnak.

De van ennek a dolognak még egy alja — s éppen Anglia számára. Anglia, a nagy gyarmatosító, tehát rabszolgatartó, a legnagyobb nevelője a világnak a szabadságra. Uralma felneveli, kitanítja és megerősíti a népeket, mig végre ugy erőbe kapnak, hogy senki idegent maguk fölött nem türnek: Angliát sem. Nincs benne kétség, hogy valamint Amerikát elveszítette, ugy vesziti el majd rendre Anglia az ő idegen birtokait. A legközelebbi két veszteség alkalmasint Kanada lesz és Ausztrália. Aztán alighanem Dél-Afrika következik majd: nem mint búr felszabadulás, mert a búr kulturára képtelen kis csorda, hanem mint művelt angolok országának önállósulása, mely kinőtt már az anyaország gyámsága alatt. És — ezután következik az és. Nemcsak az angol-szász gyarmatok fejlődnek csudálatosan az angol keze alatt, hanem az egyéb fajbeliek is. Indiában egészen új és művelt arisztokrácia keletkezett a lehanyatlott radzsák fiaiból, kik polgári és haditudományokban teljesen angol műveltségűek és természetes vezetői a népnek. Teljes és kiképzett indus hadsereg is van, melynek csak tisztjei angolok, az őrmesterek is bennszülöttek. Egy napon az indus főleszmél, a radzsák kibontják a szent lobogókat, a közlegények levágják az angol tiszteket, s a herczegeket s az őrmestereket együtt

kergetnek ki az országból minden idegent, s az indu megint ur lesz a maga földjén. Egyhamar ez nem történik meg, de bizonyos, hogy meg fog történni, s Európa neveltjei, a színes bőrű gyarmati népek, az európai műveltség erejével rázzák le majd magukról az európaiak bitortott hatalmát — s mint ahogy Japán most kiveri Mand-suriából a muszkát s Arábia lerázza magáról a szultánt, ugy vernek vissza és ráznak le majd magukról mindenkit, aki — s ezen fordul meg minden — *mást akar dolgoztatni maga helyett és maga számára.*

Mert e felé halad a világ, kicsiben és gyorsabban a társadalmakon belül, nagyban és lassabban az emberiségen belül: afelé, hogy ki-ki magának dolgozzék és senki se legyen köteles más számára dolgozni. A gyarmat a világpolitikában ugyanaz a valami, mint a bérmunkás a társadalomban. Micsoda óriási távolság az első paraszt-lázadások és ujraeresztelő forradalmak és a mai nemzetközi szociáldemokrácia között! És mégis ez az egész egy fejlődés, végig századokon és nemzeteken. Így kezdődik most meg a népek felszabadulása a próféta lobogójának kibontásával, hogy végre mindenütt annyira jusson, ahol a japánok állanak, akik nem szent zászlókkal dolgoznak, hanem ágyukkal, hajókkal, pénzzel és matematikával.

Hadsi.

Jefte lánya.

Már áll az oltár, égre száll a lángja —
Anyám ne sírj, én oly vidám vagyok,
Csodálja mind, kiért ma meghalok,
A Jefte lánya hogy' megyen halálba!

Karom sohsem nyitottam én gyönyörre
És csókra ajkam nem fakadt soha,
Keblem viruló, büszke liljoma
Szűzen, fehérén hull alá a földre.

És elhagyom a völgyet és mezőt,
Ahol dalolva kísérték a lányok,
S ahol búbájós rózsaszínű álmot
Csapongó lelkem elmerengve szőtt.

Apámat érte meg nem átkozom!
Kardunk nemes vasára győzelem
Babérja hull — és ifjú életem
Hazám javára könnyen áldozom.

Anyám, megyek már... ó ne sírj miattam!
A fényt, a dalt, az elhagyott virágot,
A rám mosolygó színes ifjúságot —
Te légy tanum — hogy én meg nem sirattam.

De ha kigyúl Szichón felett a nap
S hajnal hasad az ébredő hegyen,
S nyáját a pásztor hajtván, elmegyen
Kertem tövén a rózsafák alatt:

Mondd meg neki: az ő nevét rebegtem,
Mikor végső imám susogta ajkam
S egy könnyem volt a büszke pillanatban,
És érte hullt, midőn halálba mentem...

Mezey Sándor.

Giulia Colonna históriája.

Irta: GUSTAF JANSON.

I.

A világtörténet valószínűleg alig emlékeznék meg Arragóniai Jankáról, ha ragyogó szépsége ama kor költőinek kimeríthetetlen tárgyát nem adott volna dicsőítő himnuszok zengedezésére. Aki néhány versszakot össze tudott kalapálni, melyek sorai úgy ahogy rimeltek egymással. Hivatottnak vélte magát arra, hogy a gyönyörű fejedelelnő bájait énekelje meg; s mivel pusztá megpillantása már elégséges volt minden férfiszív viharos megdobogtatására: a szép asszony poétákat teremtett mindenfelé, amerre megfordult.

Csak úgy ömlöttek körülötte az olasz és spanyol versek és Janka állandóan a bámulat és költészet légkörében mozgott.

Sokkal nagyobb, noha nem oly általános csodálattal adóztak a fejedelelnő hugának, Giulianak, Vespasio Colonna feleségének. Ez a Vespasio a hatalmas Colonnák nemzetségéhez tartozott.

Fondiban, a tengerparttól nem messzé — körülbelül Róma és Nápoly fele útján — fekvő eme kis városban tartotta elrejtve a féltékeny férj ifju néjét, míg ő maga élénk részt vett a honát dúló elkeseredett párharczokban. Giulia élete siváran, egyhanguan pergett le, a Colonnák pompás, de komor palotájában. Nagy ritkán jutottak szeme elé a stanczák, melyekre szépsége a poétákat ihlette.

Másképp állt a dolog Arragóniai Jankával.

Ez mosolyt vetett és hizelgést aratott, s a legünnepelebb szépség gyanánt ékeskedett több egymásután következő pápa udvarában, s ha már ő ilyen lelkesedést keltett, könnyen megérthetjük, hogy Giulia, aki pedig kétségbevonhatatlanul még nálánál is szebb volt, azon csekély számú nők közül való, kit a természet oly pazarul ruházott fel testi és lelki adományokkal, hogy neme egyik legfényesebb díszének kellett lennie.

Az időben az oszmánok voltak urai a Földközi tengernek és Khairaddin — vagy mint a keresztények nevezték: Barbarossa — állott élükön. Legyőzte a velenzei hajóhadat, végigpusztította Maltát, Sziciliát és Kalabriát és oly rettegést terjesztett, hogy még a pápa sem érezte magát — Rómában! — biztosnak.

Ejszakánként kikötöttek a török hajók valahol az olasz partokon s ez éjjeli kalandok félelemmel övezték a Nagy Szolimán admirálisának nevét; még a nápolyi király is belenyugodott, hogy fővárosát az ellenségnek kell átadnia. A félsziget egyes államainak valamennyi magánviszálya háttérbe szorult, de mert a fejedelmek irigykedtek egymásra s közösen semmire sem vállalkoztak, fegyverkezésük még értékesebbé tette Khairaddin győzelmeit.

Hajóhada, mely a Földközi tengeren czirkált, állandó veszélylyel fenyegette és folytonos rémületben tartotta egész Itáliát, melynek partjait végigsarcolta.

Giulia Colonna szépségének híre Khairaddinnek is fülébe jutott. Az admirálisnak azonban csekély érzéke volt a női bájak iránt s alig is törődött azzal, amit neki a szép asszony felől beszéltek, míg egyszer eszébe nem ötlött, hogy a föld leggyönyörűbb teremtese tulajdonképen a nagyur háremébe való.

Megparancsolta kémeinek s léhűtőinek, hogy szerezék meg neki a Giulia szépségéről szóló összes verseket; aztán valamennyit felolvastatta magának, s mert a versek száma nagy és tartalmuk lelkesedéstől tűzelli volt, elhitte egyező ítéletüket, noha egyébként nem igen tartotta a poétákat szavahihető tanuknak. Azután egy renegát köz-

vetítésével érintkezésbe lépett két Fondiból való olaszszal, — testvérek voltak — megmondta nekik, mit kíván tőlük, mi a teendőjük, s nagy jutalommal kecsegtette őket, ha e dologban kezére járnak.

A testvérek nem is haboztak; azonnal kijelentették, hogy beleegyeznek, mért az összeg, melyet számukra biztosítottak, mint mondom, igen nagy volt. Miután megkapták az utasítást Khaireddintől, a partra eveztek, s azt mesélték ott, hogy a törökök fogságából szöktek meg, miután sikerült a mohamedánok éberségét csalafintasággal kijátszaniok.

Khairaddin néhány napig a part hosszában czirkált, azután délnek irányította hajóit, de gondoskodott róla, hogy híre fusson, hogy hazájába akar térni. A hajók legénysége átkozódva emlegette az admirális szeszélyét, mely a diadalmas utnak ily hamar végét szakítja.

De Khairaddin csak mosolygott és titokban tartotta a maga tervét. Tudott hallgatni és nem egy győzelmét éppen ennek tulajdonította. Azonban csak a kis Ponza szigetelig vitte flottáját, ott horgonyt vetetett azzal a megokolással, hogy a legénység rászolgált néhány heti pihenőre.

Ott kereste fel aztán, hét nap elmúltával az ígéretekkel megvesztegetett két testvér egyike. Azt a hirt hozta, hogy Vespasio herczeg aznap este valamennyi emberével Rómába szándékszik lovagolni, mert a régi viszály a Colonnák és Orsinik családja között ismét lángra lobbant.

— Hamár elértem célomat: én irok egy udvarias levélkét az Orsini uraknak s megköszönöm gyűlölségüket, melylyel a Colonnák iránt viseltetnek — szölt Khairaddin, miután a kém beszédét végighallgatta.

Azután pedig alantasaihoz fordult, akik körötte állottak és ezt mondta nekik:

— Alláh kegyelme nagy és én elérem célomat.

— És vajjon mi a célod? — kérdezte Haszán, a legifjabb és legvakmerőbb hajóskapitánya.

— Fiam, Haszán — felelt Khairaddin barátságosan — ha gyanakodnám magamra, hogy csak kísértésbe juthatnék s neked kifecsegném, akkor saját kezemmel tépném ki nyelvemet a számból.

Haszán meghajolt és távozott, mert ő is, valamint a többi, jól tudta most már, hogy az admirálisnak valamely fontos terv fő a fejében, melyet nemsokára végre is hajt.

De a vén Khairaddin így beszélt a követhöz:

— Buzgóságod jutalmat érdemel. Menj most, kövesd Mulej hadnagyomat, aki a főszakácshoz vezet, ezt mondván: »Vendéged meg az idegent, mert padisahunk rabszolgájának, Khairaddinnek nagy szolgálatot tett, mosd meg lábát rózsavizzel, hűsítsd torkát jégbehűtött italokkal, csiklandozd inyét a legizletesebb falatokkal.« Miután megmosdattak, s étellel-itallal üdítették, magámtitkáromhoz fognak vezetni, aki száz darab vadonutuj veretű aranyat olvas tenyeredbe. Ha megkaptad őket, kérdezősködj Szelim eunuch felől; az majd megmond néked mindent, ami hasznodra válik.

A kém örvendve bókkolt Khairaddin előtt és elment, de a hajók kapitányai összemosolyogtak háta mögött.

Mikor Khairaddin látta ezt, így szölt hozzájuk:

— Miért mosolyognak az én barátaim? Egy óra hosszat öröm játszadoz az olasz érzékei körül. Eszik és iszik és az aranyra gondol, s ha majd Szelim után tudakozódik, az belép és az olasznak nyakába veti a hurkot. Szelim pedig tudja, amint mondtam is, mi válik hasznára neki. Miért mosolyogtak hát?

S mivel a kapitányok nem feleltek Khairaddin hozzátette még:

— Cselekedhettem-e másképp, minthogy a hóhérhoz küldtem? Szolgálatot tett nékem, igaz, de az árulót egyszerűen többször ritkán lehet használni. Most felszedjük a horgonyt és északkelet felé haladunk.

II.

Aznap reggel követ érkezett Rómából Fondiba, hogy jelentse Colonna herczegnek, hogy az Orsinik ezer embert toboroztak, kiket részint a Campagna kastélyaiban helyeztek el, részint a tiberparti városba csempésztek.

Vespasio herczeg nyomban tudta, mit kell tennie.

Összegyűjtötte harczosait és késő délután északi irányban lovagolt el velük. Fondiban tejtestvére: Frederigo Volta maradt parancsnokul, aki jámbor, vitéz, becsületes, ámbár kissé együgyű ember volt. Noha Frederigonak semmi meglepetéstől nem kellett tartania, mégsem mulasztotta el a város őrizetének legcsekélyebb rendszabályát sem.

A sötétség leszállta előtt becsukatott minden kaput, a fontosabb pontokra még strázsákat is állított és miután tejtestvére szép feleségétől illendően elköszönt, szépen aludni tért.

Éjfél tájban jelent meg Khairuddin hétszáz törökjével Fondi nyugati kapuja előtt. Jelt adott, a kapu megnyílt; egy férfi lépett mosolygó képpel eléje és suttogva bátyja után tudakozódott.

— Vezess a legrövidebb uton a Colonna palotához — szólt Khairuddin — ott majd megtalálod. Itt van jutalmadul egy erszény arany.

A férfi kezével mérlegelte az erszényt és elégedetten mosolygott, mert érezte, hogy nehéz.

A törökök a kapun át a városba özönlöttek és eloszlottak az utcákban: Khairuddin követte az árulót, de előbb megparancsolta testőrségének, hogy közelében maradjon, bármi történék is.

A Colonna palota a város keleti részén feküdt, ezért hosszabb időbe tartott, míg a törökök oda értek. De végre egy sarkon kikanyarodtak és a vezető egy nagy épületre mutatott.

— Köszönöm — szólt Khairuddin udvariasan és ketté hasította az olasz koponyáját. — Most megtalálod bátyádat!

Aztán szigorúan így folytatta:

— Senki egy ujjal se érintse az aranyat, amit e két áruló keze beszennyezett.

— Igazad van, uram — válaszolt egy albán, aki épen lehajlóban volt, hogy az erszényt fölvegye, de aztán lábával odébb rugta.

— Most pedig figyeljtek! — folytatta Khairuddin, mi közben katonái köréje csoportosultak. — Itt benn a világ legszebb asszonya szunnyad. Azért jöttünk, hogy álmát megzavarjuk, — amit bocsásson meg nekünk. Ha majd egy-néhány éjszakát a mi nagyurunk palotájában nyugalomban eltöltött, bizonyára nem feledkezik meg azokról, kiket Alláh kiválasztott, hogy az ő számára ezt a nagy tiszteséget megszerezzék. Addig is annak, ki sértetlenül kezembe adja át az asszonyt, ezer piasztert ígérek. Giulia Colonna végett lopóztunk mi ide, vele fogunk innen távozni. Mások foszszák ki a várost, mi érdemesebb zsákmányra vágyunk. Álljunk körül most a palotát, s ha az megtörtént: előre, báránykám!

Frederigo nem sokkal éjfél után azzal a bizonytalan érzéssel riadt fel, hogy valami veszedelem készülődik.

Felült ágyában és fürkésző szemmel meredt a homályba.

Eleinte semmit sem látott, s azzal csitította magát, hogy csak egy álom riasztotta meg, melynek tartalmát elfeledte már. De a másik pillanatban már kiugrott ágyából, magára kapkodta ruháit, sisakot tett fejére, kardot kötött oldalára és kirohant hálókamrájából.

Lenn a városban több helyütt tűzszlopokat látott égnék emelkedni és világuknál tarka alakokat, melyek fegyverrel kezükben szaladtak föl és alá. A tűz ropogásával

egyetemben asszonyok és gyermekek segélykiáltása hallatszott fel hozzá.

S vajjon jól hallotta-e? ...

Igen, igen, jól hallotta: a palota kapujait puskatussal döngették!

Frederigo megértette, hogy valamely ellenség kerítette hatalmába a várost. Visszafoglalnia már nem lehetett, nem maradt tehát számára hátra egyéb, mint tejtestvére feleségének megmentése, kinek becsületéért a magáét adta zálogba. Sietve néhány szolgát szólított elő, fegyverrel látta el s kiküldötte őket, hogy a főbejárót megvédelmezzék.

Maga pedig a palota hosszú folyosóin át ama szárny felé futott, ahol Giulia herczegné szobái feküdtek. Minden ajtót gondosan elrekesztelt maga mögött. Néhány síró szobalány szaladt nyomában, de Frederigo nem törődött jajveszékélésükkel.

A palota keleti szárnyában a herczegasszony fürdőszobát rendeztetett be magának, melyben — mint Frederigo is tudta — minden éjjel több órát szokott eltölteni, hogy testét, vízzel öntözgettetvén, üdének, ifjunak tartsa meg.

Miután meggyőződött róla, hogy Giulia nincs hálószobájában, Frederigo a fürdőhöz sietett és bekopogtatta ajtaján.

— Ki az? — kérdezte belülről Giulia Colonna nyugodt hangja.

— Frederigo. Menekülj, urnóm! Ellenség támadt ránk, ha jól sejtem, törökök, s szekerczék szikrákat vernek a kapu réz-szegein ...

— Lázban beszélsz, vagy szokásod ellenére túlsokat ittál a tüzes marinói borból — válaszolt Giulia Colonna. — Egy-két lármás éjszakai rendzavarót ellenségnek néztél ... hogy is mondtad? ... töröknek ... Eredj, parancsold meg nevemben, hogy távozzanak.

— Urnóm, a város lángban áll!

— Hallottad parancsomat.

Frederigo kis ideig azon töprengött: mit cselekedjék. Hallotta, hogy benn Giulia intette egyik szolgálóját: vigyázva nyisson ki egy edénykét, melyben értékes kenőcs illatszott. A gyors gondolkodás nem volt Frederigo kenyeré, s bármint törte rajt esztét, nem találta a helyes szót, melylyel urnőjét meggyőzhetné.

Kétségbeejtő szorultságában a szent Szűzhöz fordult, aki mindig szíves pártfogója volt: küldjön neki valamely szerencsés eszmét, de mielőtt a mennyei nő teljesíthette volna kérését, a törökök falrengető Alláh-kiáltással betódultak a kapun.

Frederigo nem mert tovább is várakozni a Madonna feleletére, vállát nekifeszítette a művészi faragványokkal ellátott ajtónak, mely előtt állt; beszakította, úgy hogy apró darabokra tört, és a fürdőszobába lépett.

Hatalmas márványmedenczét pillantott meg maga előtt; vizében, melyet nagy költséggel egy távoli hegyi forrásból szállítottak, Giulia Colonna feküdt. Egy szelid hattyuval játszott, mely a medenczében uszkált és kenyérfalatokat szedegetett urnője tenyeréből.

A medencze négy sarkán szintén hattyuk állottak, csak hogy alabástromból faragottak. Csőrükből illatozó esszenciák ömlöttek alá és a szobában kellemes szagot terjesztettek. A mozaikkal kirakott falakon égő színes lámpákból tompa fény áradt az egész szobára.

Mikor Frederigo ily váratlanul a szobába tört, néhány szolgáló rémülten ugrott félre, a hattyu szárnyaival csapkodott és meg akarta támadni a betolakodót és Giulia Colonna arczbőrének fehérre versenyzett a márvány hószinével.

Ilyen hallatlan sértéssel senki sem merte illetni még!

— Hallgass reám! — kiáltott Frederigo, magyarázatul; egyszersmind balkezevel elfödve szeméit; mert, először, tudta, mily veszedelmes minden férfire Giulia Colonna

testének megpillantása; másodsor, mert udvarias magaviselettel akart bocsánatot nyerni vakmerőségeért.

De szükségtelen volt többet mondania, és az urnője ajkán lebegő haragos szavak sem hangozhattak el. Az ajtóban, mezitlen karddal egy idegen állt már, kiről vér csorgott.

Szinte elvakulva bámult a csodás látványra, de azután örökre lecsukódtak szemei: Frederigo villámsebesen átdöfte torkát. A török néhány lépésnyire előretántorodott, megbotlott és zuhantában letörte egyik alabástrom hatyu nyakát.

Az illatos esszencia, melyet már most semmi vissza nem tartott, egyenesen a mennyezet felé lövellt, s lágy ívben visszahajolva, finom harmattá oszolva permetezett alá.

Giulia Colonna most már fölismerte a veszély nagyságát. Mit sem vesztve méltóságából, mely minden egyes mozdulatait jellemezte, kiszállt a medenczéből, és megparancsolta egyik szolgálójának, hogy törölje szárazra testét és öltöztesse fel.

— Siess! siess! — könyörgött Frederigo, ki még mindig elfordított arcczal állt ott.

Még ugyanazon pillanatban hangos léptek zaja hallatszott. Frederigo, türelme fogytán, felkapott egy köpenyt, melyen Giulia heverni szokott, ha tagjait illatos kenőccsel bedörzsölte, gyorsan a hercegné meztelen testére vetette és felkiáltott:

— Urnóm, jöjj, különben elkésünk!

— Ne oly hevesen, Frederigo, összekuszáld hajamat! De engedelmeskedett a férfiak.

És midőn a közelgő ellenség lépteit meghallván, belátta, hogy sietnie kell, a fenyegető veszedelem láttán legyőzte szemérmét. A köpenybe burkolódva csak ennyit mondott:

— Frederigo, teljesítsd kötelességedet: ments meg!

Miután az engedelmet megkapta Frederigo Volta, egy pillanatig sem habozott. Mindazt, amit eddig tett, ingadozva és titkos remegéssel tette, most azonban azt hitte szabad saját belátása szerint eljárnia. Mig kardját fogta egyik kezébe, a másikkal fölemelte a hercegnét a padlóról és keresztül sietett vele azon az ajtón, mely a palota külső udvarára vezetett.

A husz lépéssel távolabb fekvő istállóban Frederigonak állandóan egy felnagyított paripája állt.

Az akkori idők nyugtalansága szükségessé tették az efféle elővigyázatot. Frederigo odasietett drága terhévé. Mivel a cselekvéshez jobban értett, mint a beszédhez, már a következő pillanatban lóháton ült és továvágatott. Előtte a nyeregben Giulia Colonna hercegasszony ült, akinek megmentésére esküt tett: tehát megfogja menteni, ha a maga élete árán is.

Az istálló mögött sűrű park terült el, melyet magas fal zárt körül.

Frederigo keresztül lovagolt a fák között s nemsokára egy kapu elé ért, melyen át menekülni akart. Maguk mögött a törökök rekedt hangját hallotta, imitt-amott fályákat látott felvillanni, de keveset törődött az ellenséggel.

Magában némileg csalódást érzett.

A veszedelem ugylátszik kitér utjából; mert alapjában Frederigo heves harcra vágyódott. Számos herceg és lovag, az ő helyében, sokat adott volna érte, ha Giulia Colonna szeme előtt dicsőséget arathatott volna. És a győzelemben bizonyos lehetett, mert Frederigo Volta vitézsége és vivó-művészete országzere híres volt. S most látta, hogy kívánsága teljesítetlen marad s kissé kedvetlenül készült hozzá, hogy a kaput kinyissa.

Eközben észrevette, hogy a kulcsot, melyet egyik zsebében magával szokott hordani, nem találja. Vagy hálókamrája ablakdeszkáján feledte, vagy futásközben elejtette valahol.

— Mi baj? — kérdezte a hercegné, látván, hogy Frederigo hangtalanul áll ott.

— A kulcs nincs meg.

— Es mi történik most?

— Hadd gondolkodom rajta, urnóm.

— Gondolkodj.

Frederigo állt mellére hanyatlott, szemöldökét ránczba vonta, s szemmeláthatólag erőlködött rajta, hogy kisüssön valamit, ami a veszedelmes helyzetből megszabadítja őket. De bármiként is törte a fejét: semmi sem jutott eszébe, mert Frederigo minden más inkább volt: csak gyors gondolkodó nem.

— Az idő eljár — figyelmeztette a hercegné.

— Tudom — felelt Frederigo.

Aztán, gondolataiba merülve, így mormogott:

— Ha magam volnék, visszafordulhatnék, véres utat küzdhetnék ki az ellenségén át, s ha elhullanék, hálával őriznék meg emlékemet, ha megmenekülnék, tisztesség, dicsőség lenne osztályrészem.

De aztán megrázta fejét és így folytatta:

— Azonhan most arról van szó, hogy tejtestvérem feleségét megmentsem. Éretted meghalni, Madonna Giulia, oly cél, melyre sokan törekszenek, s ha ez lenne sorsom, amiben alig kételkedem, örömmel vállalom. Ezzel azonban mit sem nyertünk, mert akkor fogság és szerencsétlenség várna reád, ó urnóm.

Elhallgatott, majd aggodalmasan tette hozzá:

— Ugy látom, olyan helyzet ez, melyben minden — még a legcsekélyebb — cselekvést is jól meg kell fontolni, hogy végzetes károktól óvjuk meg magunkat. Ezért gondolataim összezavarodnak s nem tudom a mentő eszmét megtalálni, bármint kutatom is.

— Pedig meg kell találnod — szolt Giulia határozottan.

Frederigot nagyon leverte ez a tudat.

De hirtelen föltekintett és hallgatózott. Mintha a fal tulsó feléről siető lépteket hallott volna . . .

Csakugyan!

Nyomban azután fejszecsapások döngtek a kapun, mely előtt a menekülők várakoztak.

— Dicsértessék a Boldogságos Szűz és valamennyi Szent! — kiáltott föl Frederigo és keresztet vetett. — Körülvettek bennünket, s mint a legnagyobb veszedelem pillanatában mindig: most is tudom már, mit kell tennem. Az ellenség — hangjuk után ítélve tizen-tizenketten lehetnek — ott kinn áll és be akar jönni, mi itt benn állunk és ki akarunk menni. Figyelj csak, urnóm, ez olyan, mint a vidám tréfák a komédiákban! Bocsásd meg szolgálóknak, hogy nevet, de ez jókedvűvé tesz ismét . . . A töröknek sietős a dolga, nekünk is az. Valószínűleg nem tudtak tájékozódni a palota mögött való utcákban. Most türelmetlenek, mert félnek, hogy minden zsákmányt elragadnak előlük társaik. A véletlen e kapuhoz vezette őket; hadd üssenek hát előbb ők, majd azután én ütök közéjük. Két, legfeljebb három percz múlva bezuhan a kapu, akkor nekikügratok, néhányat föltaşítok, néhányat leszurok s felhasználom a többiek megriadását arra, hogy elmeneküljünk. Az egész igen egyszerű. De, hogy semmit el ne mulasztunk, ami szándékunknak hasznára válhat, meg kell, hogy kérjelek, urnóm: burkold magad szoroson köpenyedbe és öleld át karoddal a nyakamat, hogy mindkét kezem szabadon maradhasson.

Giulia Colonna egy pillanatig mintha Frederigo szavait fontolgatta volna, aztán így felelt:

— Szokatlan helyzetünk megbocsáthatóvá teszi vakmerő kívánságodat.

— Ó urnóm! — esengett Frederigo.

— Nem lehet — szolt Giulia hidegen. — Nem gondoltad meg, Frederigo mio, mit jelent az, ha Giulia Colonna

karját egy férfi nyaka köré fonja — ha ezerszer tejtstvére is Vespasióznak! Soha, de soha önszántamból más férfi mellén nem nyugszom, csak férjemén!

— Az istenért, urnóm, életedről van szó!

— Többről, Frederigo, — hirnevemről.

— Kétségkívül igazad van — mondta Frederigo és elszégyelte magát, hogy a veszélyes percz izgalmában arra ragadtatta magát, hogy illetlen dolgot tanácsoljon. S mert ismerte Giulia Colonnát, nem ismételte kérését, noha nem értette meg az asszony habozásának okát.

Bal karjával tehát erősen magához szorította az asszonyt és jobb kezével keményen megmarkolta kardját.

A kapu kifordult sarkából és egy fáklya bizonytalan fénye szemükbe világított.

— Colonna! Colonna! — kiáltott Frederigo.

Ez volt a harczy jelszó, mely mindig szinte örvongő dühbe tudta hozni küzdelem közben. Czombja nyomásával kormányozta lovát, melyet betanított, hogy harcz idején harapja és rugja az ellenséget. A paripa szügyével már földre lökte az előtte álló törököt. Frederigo kardja már kétszer lesujtott, mielőtt a törökök e váratlan támadás fölött való elbámulásukból magukhoz térhettek volna.

(Vége köv.)

Krónika III.

Automobilon.

— május 14.

A tért, az időt a sorstól kaptuk, a sebesség azonban a saját jóvoltunk vívmánya s így érthető, ha beczzük s fejleszteni próbáljuk. A hatalmunkban lévő gyorsasági tényezők között első helyen áll az automobil: a léghajóról ma még, amikor kormányzása illuzórius dolog, nem beszélhetünk. De a gépkocsi már domesztikálva van, a miénk, lázas életünkhöz kapcsoltuk, amelynek gyors emelkedését, izgalma, könnyelműségét szimbolizálja. Az automobil a mai lét, a mai pályafutás: könnyörtelen az előrehaladásban, az ötletességben, a bátorságban, amely vakmerőségge fajul, hogy célhoz érhesen. A modern ember tulajdonképpen valamennyi automobilon ül, amely a tudás, az energia, a gyorsaság összetett eszközeivel viszi a hegytetőre.

Még kell vallanom: gyönyörűséggel nézem ezt a vad harczot, amely az idő ellen folyik s az ember javára billenti a serpenyőt. Az élet éppoly rövid, mint Romulus korában, a perczeke élete nem nőtt a világ teremtése óta, de a halandó belterjessé tudta tenni az órákat s ha a természet nem fejlődött, ő az elme gyümölcseivel aggatta tele az élet fáját. Természetes, hogy e háborúnak nemcsak hősei, de halottai is vannak és az automobil-sport is számos áldozatot szed. Ez szomorú, de érthető: maga az automobil már a tökéletesség tetőpontján áll, de a hozzátartozó viszonylatok: az utak, az óvórendszabályok még a jövő kódében vannak s éppoly lassan születnek meg, mint ahogy évszázadokra volt szükség, míg a löportól a Mannlicherig jutottunk. Szükséges, hogy a rettentő sebesség megtalálja a maga környezetét, amelyben zavartalanul tudjon érvényesülni, ez csak idő kérdése s mi még talán megérjük azt a korszakot, mikor a társadalom szüksé-

gesnek fogja találni, hogy a kereskedelem, az ipar, a honvédelem szempontjából fogja föl az automobilozást, nem pedig nyárspolgári szemmel nézi, ha valaki 45 lóerővel robog végig a czinkotai uton.

Csodálatos, hogy nálunk, ahol annyi ember gögös, s a szociális gög féktelenebb a plutokrácia s a születés büszkeségénél, milyen pugris az egyes ember, ha olyasmiről esik szó, amiben maga az anyagi viszonyainál fogva nem vehet részt. Mértéktelen irigység lakozik édes mindannyiunkban, amely még akkor sem szűnik meg, ha a tudás vívmányairól van szó. Alig van ma népszerűtlenebb ember annál, aki automobilra ül föl. Pedig ahány gazdag ember gépkocsira száll, az mind egy-egy lépéssel viszi előre ezt a genialis találmányt, társadalmi célú szolgál, amelynek gyümölcseit az utódok fogják élvezni. Ám az utczai nézők csak a kocsik külsejét látják, a gépnek csak az árát ismerik és nem sejtik, hogy amit időben a sorstól el tudnak rabolni, azzal az életüket hosszabbítják meg. Elég az hozzá, hogy valamivel a gazdag emberek foglalkozzanak, hogy az a legnagyobb mértékben inpopuláris legyen. A lóverseny, a vadászat, a gyűjtési szenvedélyek mind lenézett és nevetséges dolgok, maradványai a középkornak, amely fölött minden vezérczikkirónak és vezércikkolvasónak csak mosolyognia szabad.

A magam részéről a legszerencsésebb eszmének tartom az automobilozást, mert általa a gazdag embereket, habár csak ál-uton a tudománynak lehet megszerezni. Az automobil szórakozás, de mögötte ott lappang a mechanika, a fizika, a kémia a maga gyönyörű találmányaival, amelyeket lehetetlen a carossage-tól különválasztani. Aki automobilon ül, szükségképpen megismerkedik a természettudomány és az emberi művelődéstörténet különböző tényezőivel, érdeklődni kezd a matematika és a fizika iránt, logikusan fog gondolkodni s mindenek fölött belátja, hogy a tudományt csak a tanárok ruházták föl vaskalappal, ez az istenasszony nemcsak okos, de szellemes is, nemcsak képzett, de szeretetreméltó és megérdemli, hogy az ifjúkor és a vagyon is köréje seregélyék.

Évszázadok alatt az volt a műveltebbek legnagyobb hibája, hogy a tudást fekete palástban, komor vonásokkal fölruházva, hideg fénytől megvilágítva állították az emberiség elé, akár egy klastrom olvasószobáját, ahol nincs földi öröm, csak abnegáció, a rideg tételeknek való hódolás, körülöttük pedig a föliánsok nyirkos szaga szálldogál. Holott pedig a tudomány szórakoztató is tud lenni, anélkül, hogy ezzel értékéből vagy tekintélyéből veszítene, anélkül, hogy magát prostituálná. A modern kor látta csak át, hogy Pallas Athenében ötlet és kellem is lakozik s Edison volt az első, aki népszerűsíteni iparkodott a rideg nőt, aki előtt mindenki futva menekült. A fonográf, a looping the loop, az automobil, a kinematográf stb. mind genialis és tudományos dolgok, de amellet tudományos értékük is, emléküik nem tűnik le a századokkal, hanem messze túlél bennünket.

Miért tehát elriasztani a gazdag embert, ha arra a mesgyére akar lépni, mely a képzettség, a haladás területeihez vezet? Mindenesetre szomorú, hogy ennyi nehézségbe, sőt fufangba kerül, míg a vagyonosabb osztályt

a tudásnak meg lehet nyerni, de órák alatt tényleg nem lehet műveltségi érzéket és alapot teremteni, ha évszázadok során előkészítését elmulasztottuk. Minden egyes ember, akit az elméleti haladásnak meg tudunk nyerni, százat számít, oly kevés azok száma, akik kezükben a tudomány szövétnekét tartják. Az automobil észrevétlenül, gyorsan, kellemesen ringatva viszi az embereket egy új országba, ahol a szórakozásnak jelentősége, gazdasági értéke van, ahol a technika csodás vívmányai szuggesztív erővel hatnak a lélekben szunnyadó műveltségi érzékekre, amely világban logika, ötlet, szellem, elegancia lakozik, mindez tetszetősen szervirozva, hogy aki egyszer kóstolt belőle, máskor is kedvvel forduljon feléje. Hiszem, hogy idővel egyre nagyobb számmal lesznek szórakozások, melyeknek tudományos alapjuk van s az istenasszony teli kézzel fogja a kalácsot szórni, hogy magához édesgesse a tudatlan, de aranytollu csibéket. Hiába, ma már, hogy boldogulni tudjunk, minden téren konzessziókat kell tennünk, modern fegyverekkel: népszerűséggel, reklámmal kell dolgoznunk s a tudománynak is könnyednek, ügyesebbnek kell lennie, hogy hivei cserbe ne hagyják. Ebben végre, ha nem fajul charlatán-ságig, nincs is semmi hiba, a köztudat nőnek ábrázolta a tudást, ifju asszonynak, akiben a Jupiter kemény eszén kívül a saját nemének bája, szelleme és üdesége lakozik.

Syrion.

KIS SZENVEDÉSEINK.

Szabónál.

(Szin: elsőemeleti utcái helyiség. A mellékszobában három gnóm guggol és varr. A falon divatképek. A sarokban egy jól öltözött próbabábu. Azért jól öltözött, mert két redingote és egy felöltő van rajta. Feje egy sincs. A polcon sorjában szövetek. Az ablakpárkányon mintaszövetek. A szabó a tükör előtt áll s nézi magát egy kabátban, melyet vidékre küld s melyet ezért kénytelen önmagán próbálni.)

A SZABÓ: Ez nem tánczol eléggé, ez a kabát.

A SZABÁSZ (hallgat).

A SZABÓ: Jäger ur! Ez a kabát nem tánczol.

A SZABÁSZ (nem szól).

(A szabó ebbe belenyugszik, mert megérti, mit jelent a hallgatás. A hallgatás azt jelenti, hogy annak a vidéki pasának jó az olyan kabát is, amelyik nem tánczol. Értsd: amelyik nem áll el alól, mint a harang.)

AZ ÁLDOZAT (belép): Jónapot.

A SZABÓ: Van szerencsém. Parancsol?

AZ ÁLDOZAT: Szeretnék egy szép világosszürke nyári ruhát csináltatni. Valami könnyű szövet legyen.

A SZABÓ (nekiesik a polcoknak és lerángatja a posztógöngyölegeket): Ez itt egy nagyon fess könnyű bécsi angol kamgarn, erős mint a vas, ezzel sohase tetszik lyukat ülni a hátsó oldalon és nem kap térdet a térdnél és nem fényesedik, mert már jóelőre be van savanyítva ecetes vízzel. Ajánlom nagyon, most csináltam belőle egy ruhát gróf Grenzenheimnek és egyet a fiatal Tokádi-Reich Bernátnak. (Tudniillik még nincs tisztába az idegen vallásával.)

AZ ÁLDOZAT: Melyik Tokádi-Reich az?

A SZABÓ (félre): A zsidó után nyult. Mindent tudok. (Fenn.) Az a kedves szőke fiatalember, akit büdösberczinek neveznek a mulatóhelyeken. Roppant sikkesen öltözik. Általában az izralita urakat mind selyemmel bélelem. Igazán megvallva, Uraságod, manapság senki sem tud öltözni Pesten, csak az ünzere lejt.

AZ ÁLDOZAT: Én... én... nagyon sajnálom, de... (finom gúnnyal)... rossz vallási viszonyok közt születtem. Nem lehet mindenki... izé... izé... izré.

A SZABÓ (félre): Mért nyult akkor a zsidó után, mikor mind a kettőt eléje tettem? (Fenn.) Ez pedig finom angol flanel-kelme, nem megy össze Uraságodon és olyan sokáig tart, hogy ha kettőjük közül az egyik elpusztul, ő utazik Bécsbe. Ezt összenyomom, mint a spongyát, ezt gyűröm, tépem, Uraságod, ezt összemarkolom és bevisesitem, ebbe orrot fujhat és porba hengerőczhet és megázhat és beleizzadhat, ebbe megfulhatok és megdögölhetek, Uraságod, ezen nem látszik semmi, ez nem jön ki a formájából és nem kap glanczot, főleg ez nem bolyhosodik, mert ez nem valami piszok himmalája, azaz pardon, most látom a czédulán, ez egy igen finom himmalája, nem valami ordinár flanel és ez gyönyörűen bolyhosodik, idővel olyan puha a fogása, mintha Uraságod vattába nyulna és ezt a nők szeretik, sőt buknak rá, pláne az ilyen szép embernél, mint Uraságod. Mert itt nem kell vattázni, itt van vállperc és mellkas, ugy-e, Jäger?

JÄGER (egy szót se szól).

AZ ÁLDOZAT: Más nincs?

A SZABÓ: Dehogy nincs! (Ujabb szövet-zuhatag. A végek puffognak a pudlin. Erős, fanyar posztószag terjed belőlük.) Par exemple ez a gyönyörű angol koczkás kissé feltűnő, de modemässzig, Urasága számára nőtt a mezőn. A legujabb cikkek szerint szinezve. Ebből kívánatra egy világos kvekker Uraságodnak feltűnő jól állana épp az ilyen hosszú, sugár és nyulós termetre, mint Uraságodé. Kvekker egyáltalán csak nyulánk és snejdig uraknak jól áll, kicsiny tömör ember nem fest benne jól. Egy masszív has, Uraságod, és az egész divatöltöny tönkre van téve. Egy rongy. Egy feczni.

AZ ÁLDOZAT: Ez jó lesz.

A SZABÓ: Csakis.

AZ ÁLDOZAT: Hát ebből... zsakettet?

A SZABÓ: Csakis. Nyurga uri embereknek azt. Mit szól, Jäger? Ez termet! Hol itt a has? Nem egy olyan neuraszténikus kidülledő az Urasága, hanem egy egészséges sportkorpusz. Adom drei czu einsz, hogy Urasága evez!

AZ ÁLDOZAT: Nem. Footballt játszom.

A SZABÓ: Csakis. Hát a lábbal evez. Igaz, Jäger?

JÄGER (semmit se mond: Tesz-vesz.)

A SZABÓ: Tessék a kabátot levetni. Mértéket veszünk.

AZ ÁLDOZAT: Muszáj?

A SZABÓ (félre): Inget szégyelni? Jól nézek ki. (Szomorú pofát vág): Tessék levetni. Másképp nem lehet.

AZ ÁLDOZAT (pirulva): Ez a ruha, ami most rajtam van... valami ordináre szövet... és a bélése fest... és az ing mindig... pedig ma vettem...

A SZABÓ (félre): Nekem beszélhetsz. Ez patina. Már az egész jövevény nem tetszik nekem. (A könyvhez megy.) Jäger ur, majd én inkább irom.

JÄGER (a centiméterrel. Meglepően mély hangon): Tessék egyenesen állni. Negyvenhét huszonnyolcz. Tizenhét kilenczvenhárom.

A SZABÓ: Czvenhárom. Várjon, mig megnyalom a czeruzát.

JÄGER: Nyolczvankettő huszonnégy. Kilenczvenegy százhusz, miért nem tetszik nadrágtartót viselni? (Leguggol)

AZ ÁLDOZAT: Otthon van . . .

JÄGER: Harmincznyolcz, száztizenöt. Nyolczvanhá . . .

AZ ÁLDOZAT: Juj.

JÄGER: Ne tessék félni.

AZ ÁLDOZAT: Hahaha. Juj.

JÄGER: Nyolczvanhárom hatvankettő. (Feláll.)

A SZABÓ: Hatvankettő. Kvekker. Zsebek fölül?

AZ ÁLDOZAT: Igen.

A SZABÓ: Csakis. (Beirja: zsebek alul.)

JÄGER: Majd teszünk hónaljvédőt.

AZ ÁLDOZAT (pirulva): Ha akar . . .

A SZABÓ (előjön a pudli mögül a régi kabáttal): Ki csinálta ezt a készenvett rongyot?

AZ ÁLDOZAT: Ezt? Oh, az egy olcsó szabó . . .

A SZABÓ: Pfuj, micsoda szabás. Most fogja csak meglátni Urasága, hogy mi az: jó ruhát viselni. Jäger ur! Vattázni jól a vállat és a kebelt is duzzasztani. Egy kis vatelein nem fog ártani. Urasága kissé horpadt.

AZ ÁLDOZAT (pirul.)

A SZABÓ: Mai fiatalság. Ha engem látna az uszodában. Olyan mellem van, hogy már nem is egy, hanem kettő. Mi, Jäger?

JÄGER: (ismét a hallgatásba sülyed.)

AZ ÁLDOZAT: És az ára?

A SZABÓ: Ötvenöt forint készpénz.

AZ ÁLDOZAT: És részletre?

A SZABÓ: Havonként tíz forint.

AZ ÁLDOZAT: De meddig?

A SZABÓ: Majd én szólok, ha elég. Tessék rám bízni. Egy finom üzlet, az egy jó hely. Ami olcsó, az drága, és ami drága, az olcsó. Ne tessék nézni egypár forintra. Inkább adok selyembélést. (Rásegíti a kabátot): Próba csütörtökön. Ugy-e, Jäger?

JÄGER (nem felel.)

A SZABÓ: Csakis. Legyen szerencsém csütörtökön. Ilyentáiban. Ajánlom magam. Zsebek alul. Hallja, Jäger? Fess divatszabás. Van ugyan egy kis has, de azt majd jól begomboljuk. Álásszolgája.

(Becsukja az áldozat után az ajtót. Jäger az ajkát bigygyeszi és tagadólag rázza a fejét, mintha mondaná: »nem tetszik nekem ez az ember«.)

A SZABÓ: Gondolja?

JÄGER (nem felel.)

(A szabó megint fölveszi a vidéki ur kabátját és ismét a tükör elé áll. Félórás szünet)

A SZABÓ: Csak az inge ne lett volna sötétfehér.

Vessző.

Krónika IV.

Vilmos dala.

— máj. 12.

Császárnak lenni fáradságos,
Császárnak lenni nagy dolog.
A politikában a helyzet
Oly változó, úgy imbolyog.
Minduntalan történik egy s más
S rajtam függ Európa szeme,
Hogy ami történt, szónoklattel
Vagy tószttal elintézem-e?
És én beszélek, csak beszélek
Igy múlnak hónapok, hetek,
Hetenkint egy nyugodt napom van:
Vasárnap pihenek.

Hétfőn Japánról érkekezvén
Magasztalom a sárga fajt,
Egész Európa beleszisszen,
S maga a czár is felsóhajt.
Kedden e tényt jóváteendő,
Szent-Pétervárnak hódolok,
Hogy a mikádó belezöldül.
És pukkadnak az ángolok.
Szerdán Japánról kijelentem,
Hogy hadviselése remek,
Csütörtökön Stösszelt dicsérem,
Vasárnap pihenek.

Pénteken újból kijelentem:
Japán az isten ostora,
Szombaton lágyan suttogom már
Azt, hogy Oyáma ostoba.
Hétfőn meg Linevicst csodálom
Az elsőrangú hadvezért,
Kedden tovább nem titkolom már,
Hogy a csatához ő sem ért.
S szidom a muszka katonákat,
Hogy mind disznók és részegek;
Szerdán Japánon rúgok egyet,
Vasárnap pihenek.

Csütörtökön a balti flottát
A menyországig emelem,
Pénteken újabb fordulattal
Már Togót hordom tenyeren.
Szombaton újból muszkapárton
A Rosdjestvenskyt kegyelem,
És a világ és minden ujság
Mindennap teli van velem.
Egyetlenegy napon hiányzom
A lapból, — fene egye meg!
És ez az egy nap a vasárnap,
Vasárnap pihenek.

Hétfőn — tovább minek folytassam? —
Az eset ismét ugyanaz,
Folyton beszélek. Igy suhant el
Fölöttem két tél, egy tavasz.
S míg Ázsiában háború lesz
S mozogni bir e fürge száj:
Szidom a czárt és a mikádót,
Igy ez se fáj, és az se fáj.
Meg is dicsérem őket néha,
Hogy egyformán örüljenek,
Ily módon semleges maradván:
Vasárnap pihenek.

Incubus.

INNEN-ONNAN.

= **A felirat.** A koalíciónak bizonyára erénye is, ereje is az ő államférfiai mérséklete. Ez tartja együtt s ez ad neki jogot és kilátást a kormányzatra. Lehet is, hogy kormányra jusson, sőt, a mai körülmények közt alkotmányosan nem is igen lehetséges egyéb. Mindez így van, igaz is, szép is, jó is. De ha az ember visszagondol január 27-ére és elolvassa most a fölíratot! Hej, micsoda lelkendezés volt akkor! Perszonál unió, magyar hadsereg és Dalmácia visszacsatolása — ez volt a legkevesebb, miről beszéltünk. A felirat kétségtelenül államférfias, de kétségtelenül kevesebb van benne. A sokat emlegetett parlamenti váltógazdaság egy kicsit olyanná teszi a hatalomra pályázó ellenzékeket, amilyen a mosómedve. A mosómedve, innen a neve, minden falat élelt elébb vízbe márt, megdörgöli talpai közt, aztán kapja csak be. Él-hal a cukorért, de sohasem eszik igazán belőle, mert azt is elébb vízbe mártja, összedörgöli a talpai közt, és mire be akarja kapni, elolvadt. A függetlenségi párt is így járt, amiért él-hal, a nemzet függetlenségével. Éppen, mikor ehetett volna belőle, egy kicsit megmártogatta az államférfiuság vizében. Mire bekapná: volt, nincs, csak egy kis édeskés tócsa van a helyén: a felirat.

* * *

♣ **Támadások.** A kitűnő Zala Györgyre most nagyon rájár a rud. A főváros is megrója, a sajtó is nekitámad, amiért a millenniumi emlékműből, amelynek már öt esztendeje kész kellene lenni, máig sincs meg más, mint egy nagy oszlop tetején ágaskodó, himnemű léte teljesen érthetetlen állapotba került angyal, egy kőrác, meg egy deszkapalánk. Az a deszkapalánk, amelylyel Budapesten mindig körülkerítik azt, ami nincsen. A támadások mindenképpen kellemetes meglepetésül szolgálhatnak a művészeknek. Egyrészt azért, mert okkal hihette, hogy a kész kezdet után ugyan nem lesz senki, aki még kedvet érezen, hogy — a folytatását is követelje; másrészt meg azért, mert minden magyar szobrász között ma neki jutott először az a dicsőség, hogy azért szídják, mert — nem csinált meg egy szobrot. Ez idáig éppen megfordítva szokott történni. Az bizonyos, hogy a vehemens támadások logikája nagyon is labilis. Mert: vagy rossz az a millenniumi emlékmű, vagy nem rossz. Ha rossz, semmi értelme sincs, hogy olyan nagyon sürgetik, mert rossz szobor van hála istennek Budapesten egyelőre elég. Ebben az esetben nagyon ráér a dolog. Ha meg jó az a szobor, minek bántják érte Zala Györgyöt, mikor van még egész sereg más jeles szobrászunk is, aki — szintén nem csinálta meg még a jó szobrát. Azok után a szobrok után ítélve, amelyek már állnak Budapesten, nekem egyáltalában az az érzésem, hogy ha jó szobrot akarunk — azzal várni kell, minél tovább várni, ha lehet — örökre várni, mert amint megvan a szobor, már — rossz. Nem szabad tehát sürgetni azt a jó szobrot, mert attól tartok, ez a jó szobor is csak addig van, amíg nincs.

* * *

♣ **Négy korona.** Föl kell tennem a rendőrség humanitásáról, hogy a szegény Bordács Mártonnét azért ítélte négy korona bírságra, mert kevesebbre már nem lehetett. Ennél kisebb bírsággal alkalmasint nem lehet büntetni olyan bűnöst, aki a képviselőház karzatáról kérvényt merészelt ledobni a nemzet törvényhozásának szentélyébe. Nem lehet akkor se, ha ez a bűnös egy éhező szegény asszony, és a folyamodásában kenyeret kér az éhező urának, akit a haza szolgálatában vagdaltak nyomorékká a — hadgyakorlaton. És ez a Bordács Márton a teste épségeért, a kezéből kiütött kenyéréért, a kiomlott véreért, az örök nyomorúságáért éppen három hétre kap kárpótlásul annyit, amennyire

a feleségét megbírságotlák, amiért — rossz helyen kopogtatott a könyörgésével. Az ember igazán nem tudja, mit bámuljon áhitatosabb megdöbbenéssel ebben az esetben, az irtózatos gazdagságot-e vagy az irtózatos szegénységet, amely benne megmutatkozik. Gazdagságról beszélvén, természetesen csak Bordács Mártonról lehet szó, aki napi tíz krajczárért egy életet tudott liferálni a *rendnek*, annak a *rendnek*, amely viszont négy koronán alul még egy kis irgalommal se szolgálhat Bordács Mártonnak. Valóban, a Bordács Mártonok nem is álmodják, milyen gazdagok és milyen gavallérok ők ennek az áldott *rendnek* a jóvoltából és nem is tudnák meg alkalmasint soha, ha a kegyes véletlen egy-egy ilyen incidens segédelmével meg nem magyarul nekik. Félős azonban, hogy lassanként majd csak megtanulják és akkor alkalmasint drágább lesz az igazság és olcsóbb lesz a törvény.

* * *

♣ **A diszkard.** Az végzetesen bizonyos volt, hogy ennek előbb vagy utóbb, de okvetetlenül be kellett következni. Akárhogyan forduljon is a háboru sora, a japán hősök afelől bizonyosak lehetnek, hogy a magyar diszkardot el nem kerülhetik és hogy ez a diszkard mindeztideig váratott magára, ez is kétségtelenül csak annak köszönhető, mert diszkardszállító körökben ezuttal nehéz volt megállapodásra jutni: kinek az oldalára dukál a legméltóbban a parádés fegyver. Oyama kapja-e, vagy a geniális Togo, vagy lengyel testvérünk, a hős Kuroki? Ez a kérdés azonban már hála Buddhának, meg van oldva és pedig határozottan igen szerencsésen. A diszkardot a mikadó kapja. Mucsuhito ő felsége, aki azonkívül, hogy megérdemli, abban a kellemes helyzetben is van, hogy gondosan megőrizheti, nem kell elnyűnie. Hogy mikor érkezik meg ez a diszkard Japánba, azon nem kell aggódni, mert — Eötvös Károly viszi. Amilyen fürge ember a vajda és amilyen szenvedelmes barátja a nagy utazásoknak: nyugodtak lehetünk, japán testvéreinknek lesz idejük szépen az ünnepies fogadás előkészületeinek a megtételére. Mire ez a diszkard megérkezik, másforma kardra már bizonyára nem lesz akut szükségük a japánoknak. És ez az, ami szerencsésen letompitja ennek a lelkes demonstrációnak a hegyét. Különböen egy szándékolatlan, de éles és fájdalmas surás lenne — nem a muszkának, hanem — nekünk. Nekünk, akik, ha lelkünkben a pártjára állunk egy hadviselő nemzetnek, ennek az állásfoglalásnak a pozitív eredménye mindig — egy diszkard. Diszkardot kapott Ozman basa és ha győzi türelemmel, diszkardot kapott volna bizonyára a hős Devett generális is. Ez a diszkard a mi saját magyar külpolitikánk a maga teljes érvényesülésében. Ez az, amit várhat tőlünk és amit adhatunk annak, akit szeretünk és — támogatunk, ágyuk és hadihajók helyett. Minek tudják ezt meg a japánok is, mikor, hála istennek, olyan jó messze lagnak tőlünk?

* * *

♣ **Szerencsés föltalálók.** Ha az automobilkiállítás léghajó-osztályában kószál az ember, ahol a kormányozható léghajó történetének adatai vannak elhelyezve attól az időtől, mikor még nem találták föl a kormányozható léghajót, addig az időig, mikor — még mindig nem találták föl: okvetetlenül az eszünkbe ötlük, hogy ha magyar költőnek születni nem valami nagy öröm is, magyar föltalálónak születni elsőrangú szerencse. Azokat a föltalálókat értem, akik nagy koncepcziókban dolgoznak vagyis olyan dolgokat találnak föl, amelyeknek a megvalósításához pénz kell, még pedig sok pénz. Az ugynevezett művelt külföldön ez rettenetesen kockázatos dolog, mert az eszméhez ott rendszeren akad pénz is: ha a föltalálónak nincs, van másnak, aki azt mondja: tehát repüljünk, barátom! Ez volt a tragédiája Santos-Dumontnak és még inkább a szegény Zeppelin grófnak, akinek a találmányára egy óriási részvénytársaság alakult, amely alapszabálylyal és közgyűlési határozattal kényszerítette a derék öreg gróft, hogy repüljön is a

masinájával, ha már elég vigyázatlan volt, hogy föltalálja. A terv *megvalósítása* nem kerülhetett annyi pénzbe, hogy rendelkezésére ne adták volna, megcsináltattak mindent és a szegény grófot kétszer kellett kihuzni a bódeni tóból, ahová az elvben kormányozható repülőgépe röpitette. Magyar föltalálót soha se érhet ilyen veszedelem. Ő föltalálhatja bátran a legkormányozhatóbb léghajót és a menyországba vivő repülőgépet is: soha se fog kiderülni, hogy — nem találta föl. Mert az ő eszméje megmarad eszmének, legfőlebb rajz lesz belőle, de gép soha, mert erre, hála istennek, nincs pénz. Így tehát, ha mi nem is találjuk föl a kormányozható léghajót, ha más találja is föl, legalább megmarad az a vigaszunk, hogy mi talán már — hamarabb is föltalálhattuk volna.

Művészet.

Szoborpályázatok.

Azt hiszem, hogy a Kossuth, és szabadság-szobrokra eszmei pályázat volt hirdetve. Azt is hiszem, hogy az »eszmei pályázat« a legrettenetesebb jelzős főnév a világon. Nemcsak azért, mert cigányul van, hanem mert abban a fogalomban, melyet hozzá akasztottak, benne van minden oka annak, hogy jó emlékszobrot a legjobb szobrász is csak véletlenül csinálhat. Amint kimondják azt a szót, hogy eszme, a szobrász nekiesik a görög mitológiának és a szobor precsecs, mint egy szellemes ismerősöm mondani szokta. Ez az eszme ugyanis magában foglalja azt a követelményt, hogy az emlékszobor egy lehetőleg virágosan megírt »műleírásnak« a kőbe faragott és bronzba öntött illusztrációja legyen, és mitológikus rébuszokban elmondja mindazt a közhelyet, amit az ábrázolandó alakhoz, vagy eseményhez hozzáfűztek a történelem évei. Eszmének nevezik például azt, ha Kossuth a haza oltára felé vezeti a népet, (ilyenféle van a pályázaton), s még eszmébb az ügy akkor, ha van egy pár görög isten, akik a Kossuth nagyszerű erényeit allegorizálják külön-külön, van egy génius, aki vezeti Kossuthot és vannak sok domborművek, amelyeken a debreczeni országgyűlés, a korona elásása, a turini remeteség és Kossuth temetése van felkarcolva. Tehát részben közhelyek, mert a szobrászi allegoria nem is tűr meg mást, mint közhelyet, különben az ördög se érti meg, részben biográfia, esetleg történelem, de mindenesetre csupa korcs irodalom. Ha megírjuk azt, hogy Kossuth a haza oltárához vezette a népet, mindenki észreveszi a sablont és önképzőköri nivót emleget, ellenben azt eltűrjük, sőt szeretjük, hogy ennek a siralmas közhelynek a kifejezésére esztendőig tartó fizikai munkát és jobb sorsra érdemes szobrászi értékeket áldozzon a művész. Mert még ott tartunk, hogy csak szavakban kifejezhető gondolatot ismerünk el, csak irodalmat tudunk elfogadni és semmi áron se hisszük el, hogy a szobor más, mint a litteratura, a szobrász más oldalról közeledik egy témához, mint egy irodalmár s a szobor kötelessége az, hogy szobor legyen, még ha emlékszobor is.

Az eszmei pályázat megköveteli, hogy a szobrász virágos rhetorikán törje a fejét, szónoki frázisokat fundáljon ki, páthoszt puffogtasson és életrajzot meséljen el azokkal az allegóriai rekvizitumokkal, amelyek idők folyamán egy-egy általános emberi tulajdonság, vagy egy-egy filozófiai közönségesség elmondására valóságos hieroglif-jegyekké kifejlődtek. Az eszmei pályázathoz eszme kell, az eszme pedig nem más, mint a szavakban is kifejezhető gondolat (már az illetékes körök szerint), a szobrász tehát kénytelen rossz irodalmat csinálni, miután új irodalmi gondolatokra elégtelen ez a hieroglif jegysorozat. A monumentalitásról még egyre azt hiszik, hogy az egészen azonos

a nagygyal, a sokkal, a nehézzel és a métermázsák és rőfök között ott kell kisérteni a másik kelléknek, a fenséges eszmének, azaz a közhelynek, amelyről minden gyerek az iskolában tanulja, hogy ez fenséges. Nagyszerű viczc azután az, hogy az ember ezeket a közhelyeket sem érti meg, mert például adva van egy Kossuth magas piederstálon, s az eszme az, hogy ez a piederstál a történelem piederstálja. Már most honnan a pokolból találja ki az ember, hogy ez a piederstál ilyen nevezetes alkotmány?

Az egyik téma, a szabadságszobor témája egyszerűen megoldhatatlan egy szobrásznak, ha a szabadságot szavakban kifejezhető eszmének minősítik. A szabadságra gondolva érez valamit a művész, fiatalságot, erőt, örömet érez, egy boldog fellelegzést érez, vagy olyan káprázást, mint mikor kilép az ember egy ragyogó világosságra és formákat lát, egy ember, vagy több ember víziója jelenik meg előtte, akit vagy akiket ugyanezek az érzések hevitének át, akiben vagy akikben erő van, fiatalság, mámoros öröm, a föléledés izomsegítő szenzációja van meg, vonalakat lát, amelyek energikus rithmusokban élnek; formákat lát, amelyek összehangzanak egy harsogó akkordba; mozdulatot lát, amelyben kéjes elragadtatás vagy az önérzet gyönyörűsége van meg, egyszóval egyszerűen megéri a szabadság eszméjének a szavak kifejező körén túl levő részeit, amelyek csak egymásra ható formákkal, vonalrithmusokkal és gyönyörűséges mozdulatokkal fejezhető ki. Az érezhető gondolat ez az elmondható gondolattal szemben és a szobrász azonnal megnyomorodik, amint ettől elzárják. Valami olyanforma jönne ki a szabadságszoborból, ha a szobrásznak a maga kifejezőmódját megengednék, mint a Rodin Balzacja: egy ember, aki valamit érez; Rodin Balzacja az alkotás extázisát, a szabadságszobor embere a szabadságot. Ehelyett azonban turulokat kell gyártani vagy kardot vagy oroszánt vagy géniusz, amelyek tudvalevően mind szabadok, tehát a szabadság megérzékítésére kiválóan alkalmasak és igen természetes, hogy a képrejtényszerű megoldással vesződvén, a szobrászban megbénul a szobrászérés és a szobor gyalázatosan rossz lesz. Mert igaz, nagyon rosszak a legujabb pályázatok szobrai s a következők valószínűleg még rosszabbak lesznek. De reméljük, hogy a zsűri most véletlenül egy okos dolgot cselekedett, mikor 800 koronájával honorálta a művésznak legalább 2—3 ezer koronájába kerülő munkáját. Talán megdühösödnek ettől a szobrászok és nem csinálnak új szobrokat, csak az fog csinálni, aki intenzíven érzi Kossuthot és a szabadságot, akinek tehát benső szükség; hogy szobrot csináljon. És előre tudván azt, hogy munkájáért ugys csak borraivalót kap a gavallér szálamigyárosoktól, így fog gondolkodni: csinálok szobrot olyat, amilyen nekem tetszik és amilyen az én lelkemben él és nem alkuszom meg borraivalóért a spieszek izlésével. Különösen Kallós—Márkus és Margó—Popper—Hikkisch urakra gondolunk s lehet, hogy ők mérgükben megalkotják a jó szobrot, amelyet legalább gipszmodellben látni fogunk. Elfogadni bizonyára nem fogják őket, mert előreláthatólag nem lesz bennök eszme. Ez az izé majd Stróblban lesz, mert ki kételkedik abban, hogy ő meg fog jelenni és kenterben elsőnek fog bejönni?

Marco.

Banzáj l-t kiálthatunk mi is, mint a japánok, de afeletti örömben, hogy a magyar kisipar mily magasra emelkedett, különösen a butorkészítés terén. Fényes bizonyága ennek az asztalosok butorcsarnok-szövetkezete, mely másfélszáz legkiválóbb budapesti asztalosmester szövetkezése jó és szolid butorok előállítására. József-köruti és belvárosi üzletükben gyönyörű kivitelű butorokat látunk, művészi tervezetek után készítve, oly nagy választékban, hogy megtalálja ott a magának való butort ugy a legkényesebb izlésű, mint az egyszerű polgári ember is. Támogassuk tehát a magyar ipart azáltal, hogy szükségletünket eme derék iparosoknál szerezzük be.

A színházi hét.

Yvonne de Treville.

Egy gyönyörű fiatal leány énekelt a minap az Operában. Maga volt a báj és a vidámság. Vidámságáról jutott az eszembe, milyen lesújtóan komoly lett most a muzsika. Kivált az operai muzsika, melynek szemhatára csupa viharfelhő és szürkesség. Wagner a viharfelhő, a verizmus a szürkesség. A napsugár már csak egy megtört, halvány reflex a horizont alján. Nem tudni, alkonyodást vagy hajnalt jelent-e. Én azt hiszem, hogy hajnalt, mert lehetetlen, hogy az emberek sokáig elviseljék ezt a szomorú, kietlen sötétséget. Kell, hogy a muzsika ismét verőfényessé váljék, amilyen volt Mozart és Rossini korában.

És ha a muzsika verőfényessé lesz, akkor megint eljön az éneknek, nem az énekszavaknak, hanem a magáért való csillogó, színes éneknek a kora, amikor lesznek ismét Pattik és Malibránok, kiknek a művészete nem komor és imponáló, mint a mostani operaprimadonnáké, hanem elragadó, fiatal és leányos. Az üde érzékiséggel hódító. Mikor Patti Adelinát hallottam énekelni, mindig úgy hatott rám, mintha fiatal lány énekelne, pedig a lexikon igen alaposan ráczáfolt impressziómra. Nem ő benne volt a fiatalság, hanem a művészetben, melyet képviselt. A tizenhatéves viruló konzervatoristalányka élemedett hölgygé válik, mikor az Izolda szerelmi halálát énekl. Viszont a Rozinák, Zerlinák és Margaréták örökké fiatalok.

Treville kisasszonynak — kinek az éneke idézte föl bennem annak a napsugaras műfajnak az emlékét, melyet irigylendő apáink *opera seriá*-nak, komoly operának neveztek — nincsen szüksége ilyen esztétikai fiatalító-szerekre. Ő az abszolút fiatalság: mosolygó szemével, rugalmasan kerek mozgásával s naiv örömeivel, melylyel énekel és játszik. Sőt, hangja talán kissé gyerekes is. Nincsen volumenje s a csengése olyan, mint az igen vékony üvegé: kristálytiszt, de kihallatszik a törékenysége. És éneke mégis a legharmónikusabb művészi hatást kelti. A gondos párisi iskola megadta neki a föltétlen technikai készséget. Nehézséget nem ismer, ahol koloratúrás nehézség tornyosul eléje, mosolygó vakmerőséggel győzi le. Nem engedi, hogy a legcsekélyebb aggodalmunk támadjon. A virtuozitás könnyűsége a virtuozitás hatása.

Mondhatná valaki, hogy a virtuozitás ideje elmúlt s a koloratúrának nincs többé létjoga. Dehogy nincsen. Az emberi hang elvégre mégis csak instrumentum. Miért ne aknázzuk ki ennek a legtökéletesebb hangszernek minden ragyogó, káprázatos effektusát? A fioritura, a trilla gyönyörű arabeszk, mely a melódikus vonalat körülfutja. Amig diszit és nem cziczomáz, amig ornamentum és nem sallang, addig szép és jogosult. Csak a tehetségtelenség teszi hideggé és élettelené. Azoknak a hölgyeknek az ajkán, akik hideg, porcelános merevséggel éneklnek a Lakmé futamait, bizonyára a Schumann-dalok poézise is megfagy. Yvonne de Treville pedig egy forró, mámoros világot varázsolt elibénk a Lakmé egzotikus, furcsán hajladozó dalaiból.

Yvonne de Treville a megfinomodott, az anyagtól független művészetet képviseli közönségünk előtt, melynek egyik nagy hibája az anyag, a kvantitatív hanghatás kultusza. Nagyon helyes, ha a nyers ezüsttömbök után, melyek a mi primadonnáink »ezüstös« hangjában vannak az Operánál leraktározva, a közönség figyelme néha ráterelődik a cizelált, rozettás ezüstfiligránra.

Kern Aurél.

Miss Chipp. Kell valami, ami a francziákban új gyönyörűségeket tud kiváltani, miután a művészetek iránt való fogékonyság, úgy látszik, semmivé raffinálódott. A reakciót jellemző átmenetnélküliséggel egyszerre előkerül a legnaivabb brutalitás és André de Lorde jó pénzeket kap azért, hogy a petyhüdt idegeket a halálra kintott francia katonával, az örültek házában lezajló borzalmakkal, a családjá meggyilkolását a telefonon hallgató családapával egy kis kéjes borzadásra galvanizálja. Egy kis sadizmus dül a publikumban, kéjelegvén a kinok látásán és szép asszonyok elborult szemmel élvezik a torturát, a gyötrődők ordítását, mint ahogy a főszezonban a Massénet muzsikáját élvezik. Egészen szerény és szolid mutatvány ebből az irodalomból a miss Chipp, aki valószínűleg a *Lorde* ur szilaj fanfáziájában született meg, de az irgalmasabb szívű Michel *Carré* megóvta őt a sadistikus kintásoktól és fájdalom nélküli hipnotikus élményekre redukálta a kis leány nyakába zuduló szerencsétlenségeket. Van itt közönséges hipnózis és drótnélküli távhipnózis, van marconi telefon és álomtáncz, füttykuplé, dal, közönséges táncz, érzelmes szerelem és házasság, van a modern technika vívmányaival felszerelt tolvajromantika, diadalmas ártatlanság és költői igazságszolgáltatás. A Küry Klára művészete ebből a hasisirodalomból egy pár kedvesen ható momentumot tudott kiválasztani, újabb felfedezésre nem szoruló egyéni bájosságával vissza tudta rántani a hipnotikus fantazmagóriákat a neveltségesség határáról és az énekeket szépen énekelte, a füttyöket szépen füttyölte, a tánczokat szépen tánczolta. A közönség egész este elragadtatásának minden jelével halmozta el a művésznőt. Fenyvesinek már a Trilbyből praxisa van a Svengalik ábrázolására és az sem hozta zavarba, hogy ezuttal őt is kiméletlenül visszahipnotizálják. Hegedüs gyönyörűen énekelt (dalokat énekel, nem drámát) és a kitűnő gárda odaadással asszisztált a főszereplők munkájának.

*

Miss Marry Halton, aki az örök ifjuság adományát kapta a szubrettek istenétől, az idén újra eljött és a Magyar Színháznak teli házakat csinált. Az ő rithmikus angol beszéde, amely olyan gyönyörűen illik a Sidney Johnes muzsikájának rithmusához, a szokatlanság szenzációjával izgatta az énektől elszokott publikumot, azt az imádott publikumot, amely végtelenül hálás, ha a primadonna nem tud magyarul és mégis magyar szavakat csicsereg. Sőt zsidó szavakat is, ami még kedvesebb. Miss Halton bőkezűen bánt ezekkel az édes trükkökkel, amelyek épen úgy nem képesek megöregedni, mint ő maga.

Harisnyák, lábtyúk, matróz-ingek, keztyúk, elismert legjobb minőségben **HEYEK ADOLF**-nál Budapest, IV., Szervita-tér 8.

Tavaszi divat-cikkek legelőnyösebben *Szekulesz R.* cégénél szerezhetők be. Ezuton felhívjuk a t. olvasóközönség figyelmét lapunkban közölt hirdetésére.

•Bob hashajtó• a legkellemesebb. (10 fillér.)

IRODALOM.

Ábrányi Kornél verses regénye.

Iván. Regény a lovagkorból. — Hat énekben. (XXV. fejezet.) — Irta: Ifj. Ábrányi Kornél. — Budapest, 1905. Légrády testvérek.

Harmincz évnyi időköz fog át Ábrányi Kornél verses regénye a szerző életéből és nem kisebbitése a mű értékének, de az író megbecsülése, ha azt mondjuk, hogy ehhez fűződik legfőbb érdekessége. Minden költői munka többé-kevésbé — tárgyában vagy reflexióiban — autobiografia, hát még az olyan, mely egymagában harmincz esztendő érzését és gondolkodását fejezi ki és minden autobiografia tud valami jutalmat az érdeklődőnek, hát még az olyan, melyben Ábrányi Kornél teszi bizalmasává olvasóját! Rokonszenves figyelemmel nézzük őt, aki úgy jár köztünk, mint egy szebb, gazdagabb, előkelőbb és diszesebb társadalom képviselője; aki úgy indult, mint reprezentálója azoknak a reményeknek, melyeket a hetvenes években az ifju Magyarország a jövőből anticzipált és aki hű maradt ezek lát-szataihoz ma is, mikor az elkövetkezett évek ködbe borították a verőfényes képeket. Szép ifjukori álom élő, jellemző és formáiban kifejező tanuja, akinek alakjához hozzátapad a melancholia, hogy a valóság szegényebben, kisszerűbben és kopottabban alakult, mint amilyennek ígérkezett. Nem ingerli-e tehát méltán a kíváncsiságot az alkalom, mely megengedi, hogy ennek a létnek a kárpitja mögé tekintsünk?

Ha Ábrányi Kornél pályája nem is fonódott volna annyira össze a kor történetével, mint amennyire ez megtörtént, ő maga mégis kortörténeti alak lenne és kétszeresen az, mert szereplésében és megjelenésében következetesen kitartott azoknak az éveknek a szelleme mellett, mely fiatal korában az egész, kissé lázas Magyarország szelleme volt. És ebben sokkal több volt a csillogás, mint a maiban. Mert ha a mai Magyarország még oly sokkal előbbre van is a harmincz év előttinél: — ahhoz képest, amit várni lehetett és aminek lehetőségei eszkomptálásra jutottak, kétségtelenül nagy a dekadencia nemcsak a dolgokban, de a lelkek hangulatában is. Akkor Magyarország úgy rendezkedett be, mint aki előtt gazdag örökség élvezete nyílik meg; ma úgy élünk, hogy a szegénység környékez bennünket és beletompulunk ennek kilátástalanságába, vagy legalább is a lehetséges fordulat távolra eső terminusába.

Ebből a háttérből válik ki Ábrányi Kornél alakja. Kifejezője az új Magyarország ama kezdeti idejének és megmaradt példája egy elmerült konstrukciónak. Tehetősége luxusczikk szinte, aminthogy egészben a fényűzés korszakának típusa és jelentősége, hogy ennek a képét viseli az irodalomban ma is, mikor ebből továtűnt a luxus. Könyvéből megismerjük azután, hogy ez a kivételes pozíció, mely az ellentét erejénél fogva csak még élénkebben emlékeztet egy korszak kudarczára, nála magánál is olyan evolúziót takar, melyet nem lehet bizonyos megilletődés nélkül követni. A maszki állandó maradt; de mögötte erős vívódások csatája folyt le és az az Ábrányi Kornél, aki harmincz év multán befejezi a könyvet, a külszínben való állhatatosság mellett is más, mint aki megkezdte. Az első énekekben merő szeszélyesség, byronias gúny, túlpezsdülő életkedv; a befejezéshez közeledve, valami finom borulat, a férfias, de mégis melancholikus rezignáció párája száll alá. Lyrát olvasunk ki e stanzák-ból véges végig és nem éppen a legkevésbé azokból a szakaszokból, melyekből leginkább hiányoznak a szubjektív közbevetések. Ezek, melyek oly sűrűn tarkázzák a könyv első lapjait, a későbbi énekekben mindjobban elapadnak, de helyettük maga az egész nyer szubjektív szint. A kez-

deti részekben a korszak lyrája nyilatkozik meg; a végén az író saját lyráját halljuk és egy új Ábrányi Kornél áll előttünk, aki elmélyedettebb, mint az első és aki vallomástételével, melyből az önmagában való kirtítás nemes tudatossága hangzik ki, magasabbra emelkedik, mint ahol eddig láttuk.

Amellett, ami meglepetést Ábrányi Kornél könyve váratlan megjelenésével szerzett, ebben a felismerésben találhatjuk művének, ha nem is a legmeglepőbb, de mindenesetre a legméltóbb jogczimét a jelentőséges rangra. Mert, hogy ma valaki verses elbeszélést írjon, az nem oly ritkaság, mint álmélkodó bírálói vélik, akik, úgy látszik, nem tudják, mik történnek az irodalom periferiáin, valamint az sem különös előny, hogy a lovagkorból veszi tárgyát; de harmincz éven át végigkísérni egy érdekes és reprezentáló embert, tanuja lenni belső fejlődésének és látni, miként formálódik mássá ugyanegy szerepben: — ez nemcsak érdemes és hálás szórakozás, de szinte kortörténeti tanulmányt jelent.

s. e.

Tormay Céciltől, egy előkelő, nagyon művelt, nagyon komoly és talentumos fiatal hölgytől, aki műtörténelmi tanulmányokat folytat Olaszországban, *Apró bűnök* czimvel egy kötet elbeszélés jelent meg a Franklin-társulat kiadásában. Finoman czizelált, igénytelen kis történetek, rajzok, apróságok ezek, melyekben nem csapong valami egetverő fantázia, de egytől-egyig annál gondosabb megfigyelés, okos obszerválás termékei, szóval modernnek a szó egészséges értelmében. Egynémelyik, mint például a mai számunkban reprodukált *Későn és korán* czimű, előadás és beállítás tekintetében a hivatottságnak nem közönséges fokát árulja el.

KÖZGAZDASÁG.

Standard életbiztosító társaság. A társaság 79-ik közgyűlését 1905 április hó 4-én tartotta a társaság székhelyén Edinburghban. Az igazgató tanács-jelentéséből közöljük a következő adatokat: Az 1904-ik évben 6497 ajánlat lett benyújtva 74,566.178 korona biztosított összegről és kiállított 5466 kötvény 58,896.484 korona biztosított összegről 2,453.517 korona első évi díjjal. Az üzletév végén a társaságnál a biztosítási állomány 661,357.413 korona biztosított összeg volt és az évi jövedelem 34,635.872 koronára rugott, amiből 23,542.012 korona díjlevétel és 11,093.960 korona a beruházások jövedelme. Továbbá életjáradékokért 3,345.407 koronát vételezett be a társaság az elmúlt évben. A társaság vagyona az elmúlt évben 7,416.703 koronával 273,965.178 koronára emelkedett. Halálesetek és esedékségek fejében a társaság 1904-ben 20,189.314 koronát fizetett ki. Fennállása vagyis 1825 óta több mint 170 millió korona nyere-ményt utalt át a biztosítottaknak és több mint 570 millió koronát folyósított halálesetek folytán. A társaság vagyonából 107,203.404 korona van jelzálogkölcsonőkben elhelyezve, a társaság kötvényeire és ezzel összefüggő kölcsonőkben 19,596.388 korona, kölcsonők törvényhatósági és gyarmati kötvényekre 4,604.417 korona, ház és föld-birtokokban 24,835.042 korona, értékpapirokban 103,473.437 korona, bankletétek és készpénz 1,900.212 és 12,352.278 korona különféle értékekben.

HETI POSTA.

Budapest. Schiller temelése. A Conrad Meyer költeményét mi is ismertük. Német ember létére szép, hogy annyira megtanult magyarul, mint a fordítása elárulja. Kiadásáról mindazonáltal le kell mondanunk.

Puk Mihály. Mire vonatkozik voltaképen ez a persiflage? Történt valami, ami éppen most teszi aktuálissá? Vagy a tavaly lezajlott bika-egérharcz utóhangjának kell tekintenünk?

Budapest. F. Ön azt hitte, hogy önzetlenek tudunk lenni? Hát nem elég önzetlenség, ha valamelyes türhető laptöltelékéről lemondunk a közjó érdekében?

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

KRANTZ GYULA fogorvos

20 év óta fennálló fogorvosi műtermét KOSSUTH

LAJOS-UTCZA 3. sz. II. em. alá helyezte át. —

Fogad hétköznapokon: d. e. 9 órától d. u. 3 óráig.

KÖVÉRSÉG

korai vénség, Mandor-port ha használná, nem lenne **kövér és elhajsodott** és sohase szenvedne **emésztési zavarokban**, azért kezeskedem, tekintélyes orvosi és vegyészeti bizonyítványokkal bizonyíthatom. Ne mulassza el senki, akár **hölgy, akár férfi, a Mandor-port** csak egyszer megkísérteni és ha fenti állításom valótlannak bizonyul, **duplán visszadom** az árát. Mandor vértisztító soványító por doboza **csékély** 2 korona 80 fillér, orvosi utasítás és bizonyítványok mellékelve. Utánvétellel vagy a pénz beküldése mellett portomonesen, diszkréten küldi **Mad. MANDL IDA, Budapest, Károly-körút 2/h. TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész, Király-utca 12.

A HÉT ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egy évre 20 kor. és félévre 10 korona.

VARÁZSSZERŰEN ELTŰNTET

szeplő, májfolt, bibircs, bőrvörösséget és mindennemű
arctisztatlanságot

A VILÁGHIRŰ HAJÓS-FÉLE

ARADI IBOLYA-CRÉME

a párisi és londoni kiállításokon arany-
érmekkel és díszoklevéllel kitüntetve.

ÁRA EGY TÉGELYNEK 1 KORONA.

Ibolyacrém-szappan 70 fill. Ibolya-tej 1 K. Ibolya-hőlgypor 1 K 20 fill.

KAPHATÓ A KÉSZITŐNÉL:

HAJÓS ÁRPÁD gyógyszer-tárában, ARAD.

ANDRÁSSY-TÉR 22. SZÁM.

BUDAPESTEN: Török József, Király-u. 12., Török Sándor Andrassy-ut, Dr. Egger Leó, Váci körút és Zoltán Béla Szabadság-téri gyógyszer-tárakban. Neruda Nándor Kossuth Lajos-u. 7. drogueriájában.

ÓVÁS! Csakis Hajós-féle aradi készítményeket tessenék kérni és elfogadni. **ÓVÁS!**

Miként lehet szép idomokhoz jutni?

A szép mell egyike a női szépség legelőkelőbb kel-
lékeinek s azzal a természet nem igen pazarkodik. —
A hölgyek örömmel fognak tudomást venni arról, hogy
létezik egy teljesen ártalmatlan szer, mely a természetet
gyöngéd módon kényszeríti, hogy ebben a tekintetben ne
fukarkodjék. Ezen, a párisi előkelő hölgyvilágban elő-
nyösen ismert szer a **Ratie-féle PÍLULES ORIENTA-**
LES alkalmazása, mely a legelőkelőbb párisi
orvosoktól ajánlva s tényleg bírják azon tulaj-
donságot, hogy a mellet fejlesztik, ruganyossá-
gát elősegítik, a szöveteket erősítik, a váll-
csontok kiszögélését eltüntetik az által, hogy a
mell idomainak általában teltséget kölcsönöznek.
Hatása abban áll, hogy az ételek hízó alkatre-
szeit elősegítik s azok a mell környékén üleped-
nek le. Az egyszer elért eredmény minden külön
kezelés nélkül megmarad.

A **Ratie-féle PÍLULES ORIENTALES**
eltelő hatása folytán szép, üde arczbórt és fiatal

kinézést kölcsönöznek és az egész testet fiatal-
lítják. — Minden természethez alkalmazkodnak,
a fiatal, fejlődő leány éppoly használható, mint
a kifejelett asszony és semmi körülmény között
nem ártalmas.

Törvényileg védett védjegy. A körülbelül
2 hónapig tartó gyógymóddhoz könnyen lehet
alkalmazkodni a nélkül, hogy a megszokott
életmódot a legcsekélyebben meg kellene
változtatni. Ára egy doboznak, használati uta-
sítással, 6 kor. 45 fill. (Szátküldés bérmentve,
titoktartás mellett.) Utánvétellel 6 kor. 75 fillér.

Ne fogadjunk el oly dobozt, a melyen
nincsen az UNIO-védjegy s a mely a czimkén
következő feliratot nem tartalmaz: **J. Partié**
Pharmacien, 5, Passage Verdeau, Paris.
Főraktár Magyarország és Ausztria részére:
**TÖRÖK J. gyógyszerz., Budapest, Király-
utca 12.**

Mattoni-féle Erzsébet sósfürdő

BUDAPEST — (BUDÁN). (Villamosvasuti állomás.)

Meglepő gyógyhatással bír különösen *női bajokban*,
továbbá: alhasi és általános vérbőségben, verőcéri
pangások esetén, máj- és lépajokban, aranyérben,
stb. — *Idény április 15-től szeptember végéig.*
65 fürdőszoba. Számos, kellően berendezett, kényelmes
vendégszoba. Vendéglő mérsékelt áru ételek- és italokkal.

Rendelő orvos: **Dr. POLGÁR EMIL.**

BEKETOW CZIRKUSZ ÁLLATKERT—VÁROSLIGET.

MA ÉS NAPONTA ESTE 7^{3/4} ÓRAKOR

NAGY FÉNYES ELŐADÁS

••• VÁLTOZATOS DUS MŰSORRAL. •••

• MINDEN SZOMBAT ESTE 7^{3/4} ÓRAKOR •

NAGY HIGH-LIFE ESTÉLY

• AZ INTELLIGENCIA TALÁLKOZÓJA. •

• MINDEN VASÁR- ÉS ÜNNEPNAP •

2 NAGY ÜNNEPI ELŐADÁS 2

DÉLUTÁN 4 ÓRAKOR ÉS ESTE 7^{3/4} ÓRAKOR.

Minden előadásban fellépte **Mr. MORROK** Tour-
billon kerékpárosnak, valamint 15 legkitünőbb szám.

Helyárak: Páholy 16 kor., zártszék és tribün 3 kor.,
I. hely 2 kor., II. hely 1.20 kor., karzat 60 fillér. —

Jegyek előre válthatók Hirsch Jakab dohánytözsdejében,
VI., Andrassy-ut 19. telefon 18—41, és a czirkusz pénz-
táránál naponta reggel 10—1 óráig és este 5 órától.